

Nº 27
1 JAN. 1914

Het Eerste Nummer van 1914.

10 Cent
20 Centimen

'n Gelukkig Nieuwjaar!

panorama

Geïllustreerd - Weekblad.

A. W. SUTHOFF'S UITG. M.Y. LEIDEN.

MAGERHEID.

Fraaie, volle Lichaamsvormen, wonder-volle Buste, door ons Oostersch krachtpoeder „Büsteria". Wettig ged. op Tentoonstellingen bekroond. Binnen 6-8 weken tot 30 pond toename, gegar. onschadelijk. **Vele dankbetuigingen.** Carton met gebruiksaanwijzing f1.25, fr. na ontvangst van postw. f1.40, 3 Pakketten f3.50. Blanco verpakking.

D. FRANZ STEINER & Co., G.m.b.H., Berlin.

Gen.-Depôt G. J. R. v. d. GAAG & ZOON, Den Haag.

STOKHUYZEN'S BISSCHOPSWIJN

behoeft men slechts matig te verwarmen om een smakelijk glas warmen wijn te verkrijgen.

N. V. Stoomvruchtensap en Jamlabrieck, Alphen a. d. R.

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP

A. J. NUSS, Amsterdam.

Reguliersbreestraat 30-32. — Tel. 557.

Paleisstraat 17. — Tel. 9048. — Raadhuisstr. 43.

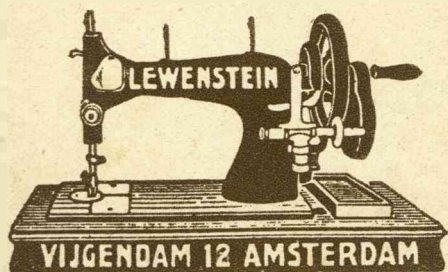
Fabriek van Kantoorboeken.

OOK VOORHANDEN:

Losbladige Boeken,

geheel vlak en vast openliggend,

welke met sleutel afgesloten kunnen worden.

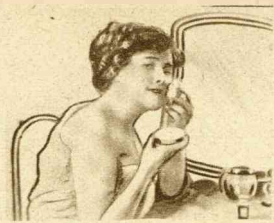
FILIALEN

EN

AGENTSCHAPPEN

IN DE

voornaamste plaatsen van Nederland.

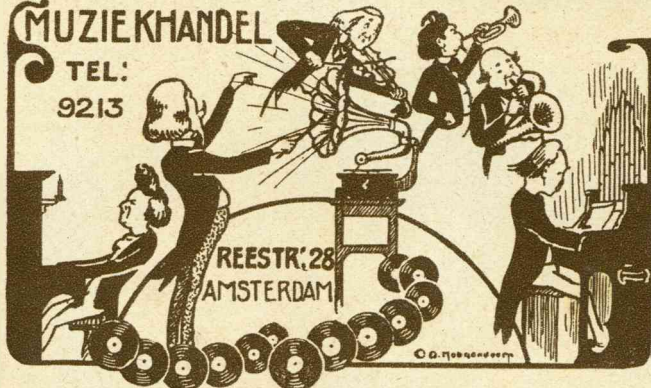
AUBRY SISTERS' „Greaseless Cream"

Eene aangename verrassing wacht zelfs de meest verweerde vrouw, gezien de plotselinge, aanzienlijke verbetering, die haar teint ondergaat, onmiddellijk na gebruik van deze beroemde, Amerikaanse Massage- en Schoonheidscreme. Bij alle goede Coiffeurs en Parfumeurs, Fl. 1.15. Vraagt onze gratis geïllustreerde brochure.

„AUBRY SISTERS' AGENCY"

Corn. Schuytstr. 2 Amsterdam Telefoon 3403 Z.

P. J. DE VISSER VAN BLOEMEN

Eerste Amsterdamsche Poetsdoekenfabriek,

Weesperzijde (Omval). Telef. 7566. Amsterdam.

Wij leveren Poetsdoeken ter vervanging van Poetskatoen, welke wij na het gebruik aan onze fabriek weder reinigen.

Vraagt offerte.

Ruim 60% besparing.

Prijscurant
op aanvraag.

D. Laméris Jr.
UTRECHT.

HOERA!!

wat een blijdschap! **ORANJE-ZALF** tegen Winterhanden en Wintertoevoeten, prijs 47½ Ct. p. potje. **HOERA! LIKDOORNPLEISTERS**, 20 Ct. Alleen verkrijgb. bij **G. CHALLA**, Lellegracht 44, Amsterdam.

WEET U AL

dat **C. JAMIN** 't beste is ingericht en daarom het **goedkoopst prima kwaliteit** leveren kan?

Fabriek van
Corsetten voor
verkromming
van den rug.

D. B. KAGENAAR JR.
NIEUWE HEERENGRACHT 13,
AMSTERDAM.

LICHT- en KOOKGAS

Zonder
Lleiding.
F. W. Seeboldt,
IJselmonde.

(Telef. Int. No. 4022 Net
Rotterdam).

F. EBERHARDT J^r.

Dames-Kleedmaker,
Bontwerker.

Amerikaansche,
Fransche en Engelsche Modellen.

□ □

OPENING Winter-
Seizoen September

Willemsparkweg 87,
Galerij 39,
AMSTERDAM.

LEZWIJN & EIGEMAN,

Kassiers en Commissionnairs in Effecten.

Telefoon No. 407,

LEIDEN.

„ELECTION"

Verkrijgbaar in:

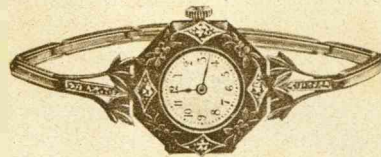
PLATINA.

GOUD.

NIËLLÉ.

ZILVER en

LEDER

EENVOUDIG EN GEDECOREERD.

P. SLUIS.

VOGEL- EN PLUIMVEEVOEDER

SUIKERZIEKTE.

M^r. ORVIËTANOSE, Nicolaistraat 23, Den Haag.

Vraagt gratis toezending van brief **Mr. Jhr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN**, alsmede de attestaten van genezing.

VOOR ALLE AFWIJKINGEN VAN
DEN NORMALEN HAARGROEI
WENDE MEN ZICH TOT DEN HOFKAPPER
JUSTMAN JACOB, 'S-GRAVENHAGE.
BROCHURE GRATIS CONSULT f 1.-

LIQUEUR „COINTREAU"

TRIPLE-SEC.

DEMANDEZ: UN COINTREAU.

ERASMIC TOILETZEEPEN

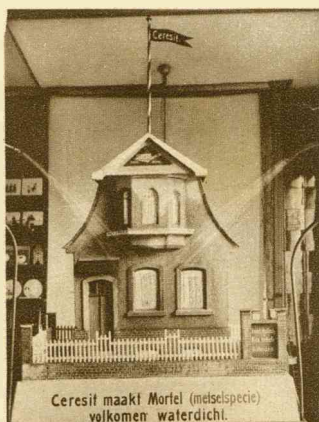
De naam ERASMIC biedt garantie voor fyne kwaliteit, heerlyke parfum en chique verpakking. Verkrijgbaar in Parfumerie- en Luxemagazynen en by apothekers en drogisten.

Alleenverkoopers voor Nederland, Firma **B. MEINDERSMA**, Sneek. Den Haag 12, Cornelis Speelmanstraat.

Kunsthandel
„Esher Surrey"
Helmstraat 2
nabij den Scheveningschen Weg
SCHEVENINGEN

Tentoonstelling
van werken van
J. C. W. COSSAAR

Dagelijks geopend van
10-4½ uur.
Zondags van 2½-3½ uur.
Toegang vrij.

Ceresit maakt Mortel (metsel-specie)
volkomen waterdicht.

UITNOODIGING tot bezichtiging van een *Miniatuur-Gebouw* met kelder, kamers en gevels waarbij Ceresit is toegepast. De kelder is geheel door water omringd, terwijl het geheele gebouwte doorlopend met water besproeid wordt. Inwendig blijft alles volmaakt Kurkdroog.

**HENRI HUINCK &
ALEX. IMHOFE,**
GROOTE DRAAISTEEG 2-4,
ROTTERDAM.
VRAAG BESCHRIJVING P. L.

ZENUWPIJNEN EN HOOFDPIJN.

**Onmiddellijke verlichting door
een gratis recept.**

T. K. zegt: „Ik geef hier in het openbaar het volgende recept, dat mij van chronische pijnen en hoofdpijn genas, in de hoop dat een arme lijder er gebruik van maakt. Ga naar de dichtst bijzijnde Apotheek of Drogisterij en koop 60 Grein Kephaldol in den vorm van tabletten, die U onmiddellijk verlichting zullen geven; verder kan men elk uur één nemen tot de pijn genezen is."

„Ik was verwonderd over de genezing, die ik zoo gemakkelijk verkregen heb. Ik heb vernomen, dat het recept afkomstig is van een specialiteit in zenuwziekten. Eenige vrienden, lijdende aan ontsteking der zenuwen, Heupjicht, Rheumatiek en Influenza vertellen mij, dat het hun veel goed gedaan heeft en dat zij er niet meer buiten kunnen. Ik verzeker U, dat het de pijnen steeds onderdrukt. Het heeft nooit gefaald."

No. 27 : 1te JAARGANG

PANORAMA

GEILLUSTREERD WEEKBLAD

1 JANUARI 1914

PRIJS PER NUMMER
10 CENT
VOOR BELGIË 20 CENTIEMEN

REDACTIE en ADMINISTRATIE:
• DOEZAstraat 1.
TELEFOONNUMMER 1, LEIDEN.

OUDEJAARSavondSTEMMING.

BIJ DE JAARWISSELING.

Voor de eerste maal vieren uitgevers en samenstellers van „Panorama“ het feest der jaarwisseling met hun trouwe intekenaars en lezers saâm. Reeds mag van „trouwe“ lezeressen en lezers gesproken worden. Want waarlijk, ofschoon ons geesteskind — een weekblad, dat zijn weg vindt, groeit snel — ter nauwernood de lange jurk heeft uitgetrokken, heeft het reeds zoo-veel bijval en belangstelling ondervonden, dat wij alle reden hebben om daarvan met dankbaarheid te gewagen.

Wij beloofden om, dank zij de toepassing van een voor ons land geheel nieuwe drukwijze, de rotatiekoperdiepdruk, het aantal der verluchte bladen te vermeerderen met een dat in degelijkheid van inhoud, in vlugheid bij het volgen der gebeurtenissen, in schoonheid en uitvoering vooral, zou kunnen wedijveren met het beste dat in eigen land en in den vreemde, voor zoo matigen prijs geleverd kon worden en geleverd wordt.

Hebben wij woord gehouden?

Daarop is het antwoord gegeven door de duizenden, die ons aanstonds hun intekening toezonden, door de andermaal duizenden die er de voorkeur aan gaven ons weekblad bij losse nummers te koopen. Daarvan getuigen de talrijke waardeerende beoordeelingen, die wij mondeling en schriftelijk ontvangen mochten en waarvoor wij onze diepgevoelde erkentelijkheid uitspreken.

Al die waardeering zal ons een spoorslag wezen om ook in het jaar dat beginnen gaat, onze krachten in te spannen om aan „Panorama“ blijvend de plaats te verzekeren, die het reeds thans mag innemen naast de beste geïllustreerde weekbladen van West- en Midden-Europa.

Semper crescendo! zal onze leus wezen, in eenvoudig Nederlandsch omgezet: steeds beter!

En hiermede hebben wij van ons zelve genoeg gesproken.

Maar de lezer zal het begrijpen en vergoelijken. Het is immers zoo algemeen-menschelijk om bij de jaarwisseling de balans op te maken van het wel en wee dat het afgelopen jaar bracht.

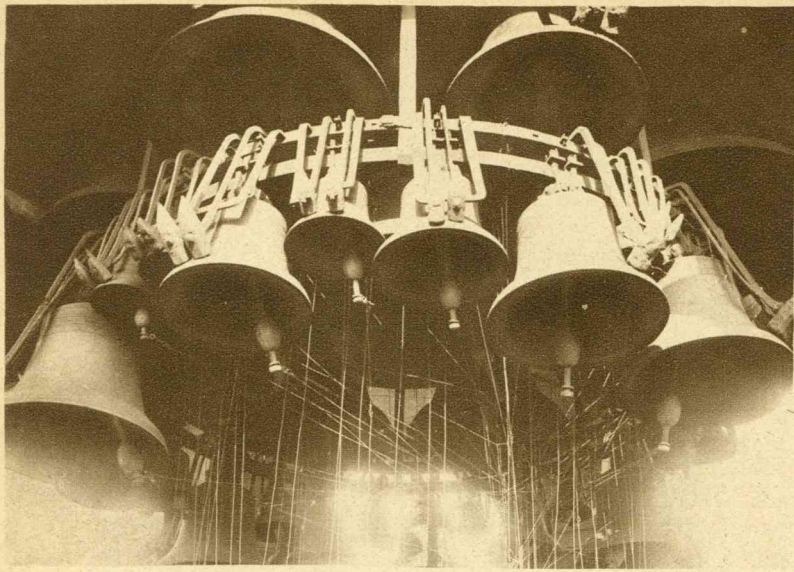
Wat ons eigen land betreft, kan met dankbaarheid worden getuigd, dat 1913 een goed jaar was. Een jaar van groote welvaart voor schier alle takken van handel, nijverheid, bedrijf. Een jaar, dat onze internationale positie versterkte en bevestigde. Een jaar van nationaal feestbetoon, dat ons — na een verwoeden partijstrijd bij de stembus — gelegenheid gaf om aan de wereld te toonen wat wij op menig gebied vermogen. Een jaar dat nieuwe lauweren vlocht voor onze mannen van wetenschap en kunst. Een jaar waarin ons de gelegenheid werd geschonken om echt-Nederlandsche gastvrijheid te oefenen aan de velen die uit alle oorden der wereld tot ons kwamen.

Een goed jaar dus voor het land, voor het volk, voor Haar, niet in de laatste plaats, in wie wij bij alle verscheidenheid van inzicht het symbool onzer nationale eenheid en onafhankelijkheid blijven zien, die het wel en wee van Haar volk medeleeft.

Tot onze geëerbiedigde Koningin, tot de leden van haar Huis, gaan in dit uur van jaarwisseling onze beste wenschen uit.

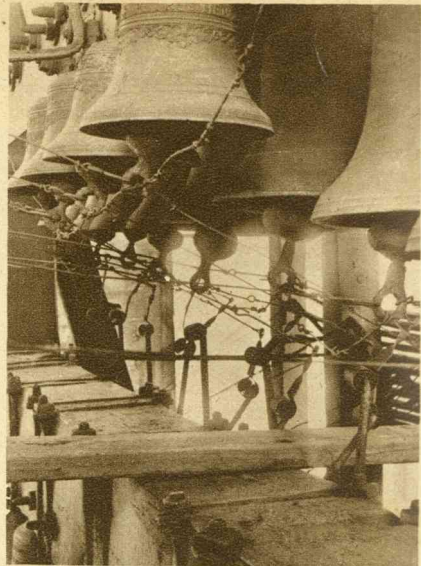
Moge het Grooter-Nederland wel gaan in 1914! Moge dat jaar zijn een in menig opzicht even voorspoedig jaar als 1913.

Heil en zegen aan allen die dit lezen!

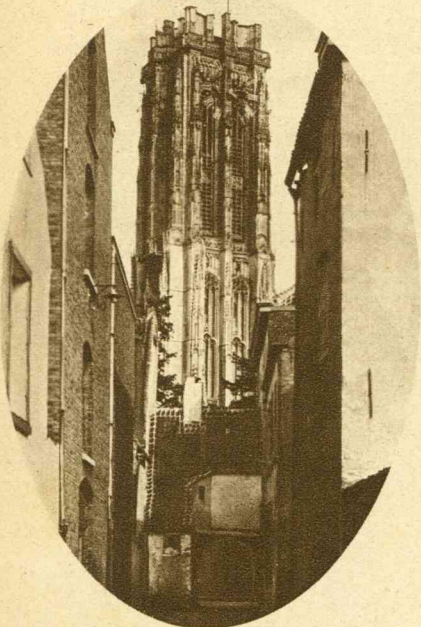

De Carillonsklokken van het Paleis op den Dam te Amsterdam.

Als de klokken beieren, door W. Heymans.

Bevestiging aan de kiepels, uitgevonden door beroemden Belgischen beiaardier Jef Denyn.

De beroemde St. Romboutstoren te Mechelen, in welken toren een wereldberoemde beiaard hangt.

HET vlaamsche land, die wonderbare noorderstrook van België werd wel eens het beiaardland genoemd. En geen wonder! Iedere stad van eenig belang beroemt er zich op een klokken spel te bezitten. En op dit oogenblik zelfs sinds een paar jaren reeds, bestaat er een loffelijke nastreving tot verbeteringen heropknapping dier klokken spelen.

Sinds eenige jaren is er zelfs een kunst uit geboren, die ge- roepen is weldra

rang te nemen naast de andere kunstuitingen en aan welke er dan ook een heerlijke toekomst voorstaat.

Als ik vlaamsche land zeg, ben ik misschien onrechtvaardig voor het noordelijke broederland.

Daar is ook een beweging ontstaan onder de drukking van de Vereeniging tot Bevordering van het Nederlandsche Volkslied. Doch, ze heeft nog verre na de uitbreiding niet genomen, die de vlaamsche kenschetst.

Daar is het gansch een kunstenaarsmassa, die opge- staan is, om de beiaardkunst te scheppen. En het is, de Nederlanders duiden het mij niet ten kwade, bij weer- kaatsing, dat de beweging in Nederland ontstaan is.

Doch, de beweging heeft ingang gevonden overal waar ons Nederlandsch gesproken wordt ¹⁾. Ze mag zich zelfs in hoog te waardeeren steun verheugen, o. z. het Belgisch Vorstenhuis met koning Albrecht is de beweging zeer genegen en heeft zelfs beiaardoprichters ten hove ontvangen ²⁾.

Maar, wat velen niet weten, is den oorsprong, de bron dier beweging.

Die beweging is ontstaan in het stille stadje Mechelen, tusschen Antwerpen en Brussel, dat al te dikwijls door de Nederlandsche reizigers daargelaten wordt, bij een omreis door België.

Mechelen, dat spijt de moderniseerende pogingen, noch

het stille stadje van voorheen gebleven is, heeft het ge- luk gehad een bewonderenswaardig kunstenaar te bezit- ten, met name M. Jef Denyn.

Denyn is tot heden toe als kunstenaar en als techni- cus onovertroffen geweest en zal het mogelijk altijd blijven. Hij bezat wel is waar een wonderbaar instru- ment, doch dit was juist zijn kunst, dit instrument, het summum van zijn kunstwaarde te doen bereiken en zoo vertoonde zich Denyn zoo goed technicus als kun- stenaar.

Zang was Denyn onbekend zelf, door de Mechelaars, die hem maar hoorden als officieel beambte, die 's Zon- dags en met de vreugdedagen eenige deuntjes deed over de onverschillige stad weergalmen.

Maar vanaf het oogenblik dat een klaarziend stads- bestuur de wekelijksche kousenlin instelde met vooraf aangekondigd programma, werd de opmerkzaamheid van een kleine schaar kunstenaars, die te Mechelen huisde tot hem getrokken.

Ze luisterden, werden verrukt en vonden dat het een misdaad was, dien kunstenaar onbekend te laten blijven.

Maar hoe... Dit was een lijdensweg!

Plakbrieven werden door de schilders en teekenaars gemaakt op den zolder eener drukkerij van een vriend en werden op de voorgevels der bevriende huizen ge- plakt.

Propaganda die veel geld kostte kon niet gedaan worden, daar er geen enkele bron tot onderstand gevonden werd.

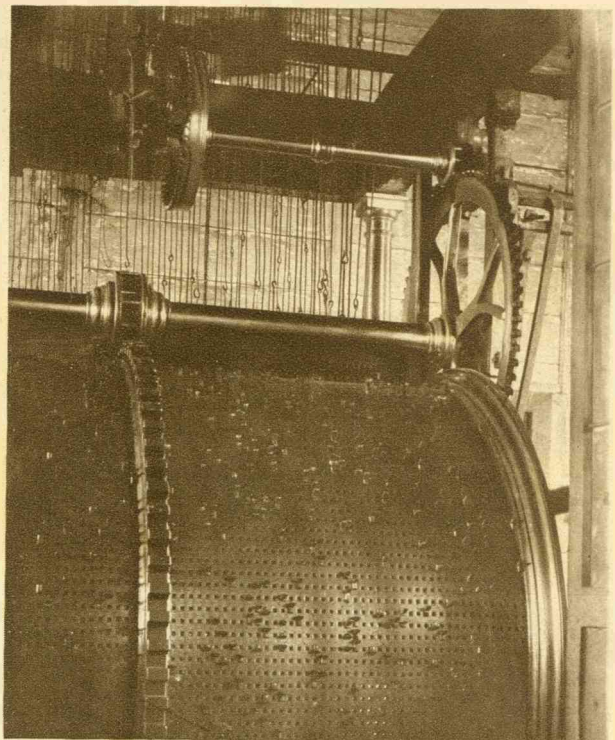
Men ging naar Congressen en men trachtte er de leden van naar Mechelen te lokken op den Maandagavond. Dit lukte tamelijk wel en het hoofddoel was bereikt: de aandacht was op de beiaarden getrokken, een nieuwe kunst ging geboren worden.

Wat verder gebeurde dient enkel hier bijgevoegd te worden om volledig te wezen.

Het Algemeen Nederlandsch Verbond, dat reeds zooveel goeds stichtte nam de bekendmaking in handen, en, daar zulk een verheven zaak, niet anders kon dan gelukken, werd de poging van bekendmaking en verspreiding met volledigen bijval bekroond. Al wat Vlaanderen, Nederland en zelfs het overige van België aan kunstenaars bezit, kwam naar Mechelen en na de zoo ophefbarende kunst van Denyn bewonderd te hebben, vond men het noodzakelijk een beweging te doen ontstaan om de andere beiaarden op den Mechelschen toon te zetten.

Vandaar de heropbeuring; vandaar ook het heir beiaardijs, dat zich in Vlaanderen en later in Nederland veropenbaarde. Onder de beste noem ik Van de Plas (Leuven), Brees (Antwerpen), Nauwelaerts (Lier), De Meele (Aalst) en Van Zuylen (Gouda), Wagenaar (Utrecht) ³⁾, Vincent (Amsterdam). Vandaar de beweging, die zich nu in breeden omvang ontwikkeld.

De eer ervan komt in de eerste plaats en de ruimste mate

Trommel van het automatisch spel. In deze trommel bevinden zich 16.200 gaatjes, waarin schroeven worden bevestigd die door middel van de verbindsels de kiepels in beweging brengen.

toe aan den heer Jef Denyn, den technicus en den kun- stenaar. Hij was de bron en de ziel ervan. Als taaie, koppige Vlaming heeft hij nooit gewanhoopt zijn doel te bereiken: de bekendmaking van de Beiaarden of Klokken spelen.

Nu nog is hij de ziel en de raadgever der beweging en strekt nog tot voorbeeld aan de jongeren!

Het zij hem ter eere!

Ukkel, October 1913.

¹⁾ Zelf in Zuid-Afrika is er beweging gekomen. Daar wordt er ernstig aan het instellen van beiaarden ge- dacht, o. a. te Johannesburg en te Pretoria.

²⁾ D. Somers, van Mechelen, en Michana, van Leuven.

³⁾ Het plan is opgevat een school voor Beiaardijs of Klokkenisten te stichten te Mechelen. Tot nog toe is er materieel nog geen gevolg aan kunnen gegeven wor- den; niettegenstaande hevige belangstelling, zal het wel niet lang achterblijven.

De heer J. Vincent, de bespeler van het caril- lon in den toren van het Paleis te Amsterdam.

De beroemde beiaardier Jef Denyn uit Me- chelen, hervormer en heropwekker der beiaarden in België en Nederland.

Sen der beste Belgische beiaardijs M. v. d. Plas, die den beiaard van de St. Geertrui te Leuven bespeelt.

De Heer J. Vincent bij de bespeling van een klok- kenspel dat als piano te bespelen is, uitgevonden door den Heer Addicks te Amsterdam. Op den achtergrond de Heer Addicks.

BOHEME EN KOKANJE

Een Oudejaarsavondgeschiedenis uit twee rijken, door Bernard Canter.

Aan Willem van Rede.

ERST 'Sinterklaas, toen Kerstmis, nu nog ouwejaar en morgen Nieuwjaar. Het gaat niet vrouw. Alles in een maand. Het is een ruïne. En dat natuurlijk juist tegen 't eind van 't jaar. De huur komt. De lijstenrekening komt. Het kan niet." „Wij moeten de kinderen toch een klein pretje geven. Ze zijn maar eenmaal jong... Als ze nu niet een beetje zon hebben, dan krijgen ze 't misschien nooit."

De schilder zat slap op het oude stoeltje voor 't pas aangezette groote doek, een weiland met koeien gestoffeerd, in den morgen. Den heelen morgen had hij er al voor zitten suffen, voor 't bestelde doek, dat hij maar niet af kon krijgen. Hij, Rienk Witsema, de onbuigzame, nu heelemaal getemd, als een lamme, rheumatische oude leeuw in een beestenspul-wok, hongerig, mak en slaafs. Getemd door honger, on-rust, zorgen. Langzamerhand was hij, de man van het ultra in de kunst, die maling had gehad aan critiek en kunsthandel, het suf, droogbrood-etend schilder-komiekje geworden. In de groote koopstad liep hij nu rond, als hij weer een doekje afhad, het kleine kringetje der notabelen langs, tot hij er weer een gevonden had, die wel eens voor grand seigneur wilde spelen en het doekje als een daad van goedertieren ontvangen en het loon als een aalmoes wegschenken. Doch dat ging zoo maar niet. Eerst moest hij den bohème uithangen. Rienk werd in de huiskamers gelaten, de gedegen huiskamers, met de zwarte piano's, de zwarte schoorsteenen met zwart marmeren pendules en zwarte coupes, de stoelen uit de negentiende eeuw met hun weldoorvoedde, buikachtige lijnen, de étgères met Duitsche import-prutserijen, de zwarte etsen, die onveranderlijk water-achtige tafereelen voorstelden in doodsbleeke passepartouts met weer ronde, buik-achtige zwarte lijsten er om heen. En dan kreeg hij een glaasje port en nog een glaasje port, want hij, de diep-in bezorgde, dood-nuchtere huisvader moest als bohème immers Jan Steens drankzuchtig zijn en dan, voor mevrouw en de oudste dochter en den oudsten zoon moest Rienk los komen om te vertellen van zijn avontuurlijkheidens. Zij dronken van de port van zijn schilder leutigheid. Hoe hij verhuisd was met een hondewagen 's nachts, hij met zijn vrouw en zijn vijf kinderen, omdat hij de huur niet h d kunnen betalen en de huishoer hem kwaad had gewild. Hoe hij den deurwaarder van de belastingen had doen plaats nemen op een palet met nitte verf en toen de man kwaad was geworden, hem aangeboden had de verfvlek op zijn jaspanden te teekenen, dan was 't schilderij goud waard. Hoe hij een dame te portretteeren kreeg op zijn atelier maar geen geld had gehad om de kachel te stoken en zich gered had, door de pot rood-gloeïend te „schilderen", zoodat de kachelscheen te branden als een lier"....

Hij kon kunstjes met de kaart. Hij kon goocheltoeren. Hij knipte van zwart papier silhouetten.... alle deugden van den huiskomiek had hij. En als dan eindelijk het „doekje" kwam, het suffe gestoffeerde weidelandschap, dat in een opdringerige gouden lijst in de huiskamer zou passen als „echte kunst", waaraan het deftige was, óók te gaan doen, dan wist Rienk het aan te prijzen, sprekend over het goede brok kleur, de tonaliteit, de raak neergezette toetsen....

Zoo lukte het dan wel, na loven en bieden, dat hij een „doekje" kwijt raakte en met het geld naar huis snelde, waar dan de droppel op de gloeiende plaat viel.

Een enkele maal, als hij in de stad liep en de beslommering vergat een mooie lucht ziende of een geval van bruine huizen tegen gouden luchten, kwam de oude, echte schilderdrang in hem en hij sloot zich later op in zijn atelier en schilderde „iets voor zichzelf".

Tot hij, na het geluk van de tevredenheid zich geuit te hebben, weer dat andere gevoel in zich voelde opkomen, dat gevoel van verantwoordelijkheid voor zijn gezin, dat van liefde voor vrouw en kinderen. Het was jezelf verkoopen. Het was het doden van den artist in je. Maar hij had te kiezen of te deelen... en hij koos. Een dag later schilderde hij weer een weiland, gestoffeerd met koeien bij 't hek of bij een sloot, het makke burgermans-huiskamer wandsieraad.

Maar nu, tegen 't eind van 't jaar, was 't al lang slecht geweest. Zoo waar, er was een andere strooming in de kunst-smaak gekomen. Zij wilden zijn doekjes niet meer. Altijd koeien en molens, zeiden de menschen. Hij had het niet thuis gezegd. Zijn vrouw vermedde wel wat. Maar ook zij zweeg. Beiden voelden het komend jaar als een groote bedrukking. Het oude jaar, al was 't dan ook niet schitterend geweest, waren ze ten minste doorgelaveerd. Zij voelden zich alsof ze een schip uit de haven moesten loodsen,

dat te wrak zou zijn om zee te bouwen. 's Middags kwam Nelli weer boven, op 't atelier. zij bracht hem een groote kom warme erwtensoep met een homp worst er in.

„Drink het nu warm op, Rienk. 't Is hier veel te koud"

„k Heb het niets koud", loog hij, wel wetend, dat hij te zuinig stookte.

„'t Is wel waar. 't Is schande, je zult er nog ziek van worden."

Hij, zacht, week van binnen om die altoos-durende liefderijkheid van haar, afgetobd vroeg-oud moedertje-de-vrouw, deed gramstorig. „Waarom heb je er geen mes en vork bijgedaan. Ik kan toch die worst niet met mijn handen eten."

Want hij wist wel, dat hij niet teerhartig of zacht met haar mocht zijn. Dat maakte beiden zoo bedroefd. Zoo'n beetje gewilde hardheid hield je op.

Zij ging weg om mes en vork te halen. Hij nam de kom soep tusschen zijn handen, die hij er kleumend om hield en begon met voorzichtige teugjes te drinken.

Toen zij weer boven kwam was de kom half leeg

„Misschien bevalt u dit beter," zei Rienk gelaten.

Hij zette de kom neer, nam mes en vork, sneed het stuk worst doormidden en zeide, haar het ééne stuk op de vork geprikt, voorhoudend:

„En dat eet jij nu op. Maar hier dat ik er bij sta."

„Ik heb al zoo'n groot stuk op," loog ze nog even.

„Dat kennen we... opeten hoor..."

Haar blik, uit de zachte, bruine, nog altoos jonge meisjes-achtige oogen, beloofde hem. Doch ze ac nog toen de bel met een flinken ruk werd overgehaald.

„Kan 't niet wat zachter..." zei ze bestraffend, verwachtend dat 't een van haar bengels zou zijn. Maar ze hoorde Lientje, de veertienjarige dochter, licht de trap opspringen en buiten adem 't atelier binnenrennend, zei zij: „Moe, moe... komt u gauw. Een heele deftige heer en een dame met een persianer mantel en echte aigrettes op haar hoed en een jongen heer"....

Moeder was al naar beneden. Rienk zette de kom achter een doek tegen den wand, maar nam, als een jongen, toch nog even één slokje, schoot haastig een fluweelen jasje aan, maakte drie stoelen leeg, veegde met zijn mouw het stof van de zittingen, klopte met zijn hand het stof van zijn mouw...

Hij hoorde ze al naar boven komen. Nelli zette haar liefdoenderigste stem op. „Nog een trapje... Ja, 't is wat erg hoog... maar u begrijpt wel, 't is om het licht te doen'..."

De treden kraakten. Rienk trok de deur open. De heele deftige heer, de dame met de persianer mantel en de echte aigrettes op haar hoed en de jongen heer kwamen binnen;

namen haastig plaats op de stoelen, moe van de drie verdiepingen trappen.

Ze kwamen, vader en moeder met hun eenigsten zoon om een schilderij te koopen voor hun jongen. Hij was op de handelsacademie te Rotterdam en nu zou hij te Rotterdam gaan wonen. Zij hadden al kamers gehuurd, mooie kamers, maar zoo vreeselijk burgerlijk. Aan den wand een fluweelen schild met er op geschilderd: „zooals het klokje thuis tikt, tikt het nergens."

„Zelfs niet in de lommerd", bohéniende Rienk.

De grap werd niet met gelach ontvangen. Rienk zag opeens meewaren langs 't gelaat van de dame glijden en 't deed hem zeer.

„Wij willen zijn kamers een beetje gezellig maken. En daarom zijn wij bij u gekomen. Mijn zoon heeft eens op een veiling in den Haag een mooi stuk van u gezien en dat ont-houden. Zoo iets wilde hij gaarne hebben."

Rienk toonde een doek, dat hij gereed had, koetjes in de weide.

„Beware!" riep de jonge heer bruusk uit.

„Dat is soep."

Rienk Witsema schrikte op en zijn blik ging snel en schuw naar de plaats waar hij zijn kom erwtensoep verborgen had. Maar de jonge handelsstudent, had niet de werkelijke soep gemeend, doch zoo zijn critiek geleverd op het schilderij.

„Het is een mooi brok kleur", zei Rienk maar minder overtuigd dan hij 't anders deed.

„'t Is een slap groetje van wijlen de Haagsche school," meende het jonge mensch, zijn pir ce-nez recht schuivend op zijn pedanten neus.

„Misschien bevalt u dit beter," zei Rienk gelaten. En hij zette een nieuw doek op den ezel.

Neen neen, neen... dat is alles zuivel-schilderij. Ik houd alleen van het echte."

„Ik vind het heel mooi," waagde de vader te zeggen.

„Maar jouw smaak in kunst ook vader. Hier mijn papa is een kinomaan. Weet u wat dat is?"

„Een nieuwe richting?" vroeg Rienk aarzelend.

„Een nieuwe ver-richting. Tooverlantaren voor groot en klein. De bioscoop is zijn verlangen. En met Sinterklaas heeft hij mij een aschbak gegeven, voorstellende een opzittenden poedelhond met een cylinderhoed op..."

„Jongen, houd op!" zei de moeder lachend.

„Dat heet studentikoos," verweerde de vader, maar met het moment dat hij studentikoos zeide, ging zijn blik vol liefde naar zijn eenigste.

Rienk zette alle doeken, die hij in voorraad had op den ezel. Maar de jonge handelsstudent was onverbiddelijk. Rienk echter in stede van boos te worden, voelde inwendig genegenheid voor den jongen man, want hij zei verbluffend raak de waarheid. Rienk wist zelf wel, dat het geen kunst was. En er schenen dan toch eindelijk menschen geboren te worden, die de gave van het oordeel des onderscheids hadden.

„Het spijt mij mijnheer voor de moeite. Maar als ik wat koop, koop ik wat goeds. Ik kom eens bij u terug."

De vader was 't niet eens met zijn zoon. Opeens, alsof hij toonen wilde, moedig te kunnen zijn, zei hij:

En ik vind dat schilderstuk fijn gepenseeld en ik koop het voor mijn eigen bibliotheek."

„Waar hij in gebonden exemplaren de „Gartenlaube" litteratuur bestudeerd..." hoorde de student.

„Hoeveel is de prijs?" ging de vader waardig voort.

„Drie honderd gulden," zei Rienk, meteen denkend, dat hij wel honderd zou kunnen laten vallen.

„Voor dien prijs neem ik het." De vader wilde toonen, dat hij, als 't er op aan kwam, naar niemand te luisteren had.

Rienk trilde van geluk. Maar meteen liep de student op het oude doek toe, dat omgekeerd tegen den wand stond en dat de halfgeleegde kom erwtensoep verborgen hield.

„Wat is dat voor een doek?" vroeg de student nieuws-gierig.

Metten had hij 't doek opgelicht, lette niet op de kom met groen indiksel en plaatste het schilderstuk zelf op den ezel.

Het was een aanleg voor een avondschemering in de stad, zooals Rienk wel een enkele maal voor zichzelf maakte om dan droef weg te zetten, wel wetend dat om zooiets te vol-toeien en erkend te zien, er toch geen hoop was voor een doodarm huisvader met vijf kinderen.

„Jongen, mijnheer... had u dat niet eerder kunnen toonen. Dat is heel gevoelig. Dat is een aanzet, een schets, maar ik heb dikwijls liever de schets dan het schilderij dat er naar gemaakt is... Ziet u, mijnheer, dat heeft nu 't zelfde als uw schilderij op die veiling..."

Moeder, dat wil ik voor mijn kast hebben."

„Kast noemen zij hun kamer. Zij hebben allemaal van die uitdrukkingen” vergoelijkte de vader. Maar het was hem aan te zien, dat het hem goed deed, zijn zoon zoo als een echt student te hooren praten.

Toen de koopers weg waren, hoorde Rienk's vrouw iemand op 't atelier rondnansen. Ze stormde naar boven.

„Verkocht?” vroeg ze.

„Verkocht... méér dan dat engel. Iets verkocht, dat ik zelf mooi vond en dan iemand, die het begréep.

Mercurius is op bezoek bij Apollo geweest. Kijk eens hier. een, twee, drie, vier... tot vijf velletjes van honderd gulden. En nu, feest voor 't oude jaar. Het moet vandaag hier een feest worden met oesters en Champagne... En alle vrienden worden genoodigd...”

„Met bollen en punch zal 't ook wel gaan” zei zij, verstandig blijvend in opgetogenheid.

O, dat heerlijke wandelen nu samen op straat... Rienk en Nelly, gearmd als pas-verloofden. Hij wilde alles koopen. Maar zij had de beurs. Gekocht werd eerst een warme wintermantel voor haar. Toen een hoed. Daarna een bont en een mof. Daarna schoenen besteld voor de kinderen.

En Rienk zelf een nieuwe blauw-duffelsche pelerine en

een paar licht-gele handschoenen — daar had hij nu al een half jaar op gehoopt, want licht-gele handschoenen waren voor hem iets als een zéér verfijnde luxe, die alléén millionnaires zich veroorloofden.

Naar den kruidenier werd gegaan, de rekening betaald met een seigneuriaal gebaar en besteld... voor de heele week.

Naar den bakker. Naar den confiseur. Nelly wou alles laten bezorgen. Maar Rienk had te veel haast om al het gekochte thuis te zien. Hij torschte de vracht alsof 't een veertje was. Ook werd een stel nieuwe kwasten gekocht — van de duurste. En wat heele dure tubes verf. Want Rienk had een nieuw echt schilderij in 't hoofd...

's Avonds was 't feest op 't atelier. Vier schilders met hun vrouwen waren van de partij. Er kwamen groote schotels met bollen op, die in een ommezentje leeg waren. En groote glazen punch werden geleidigd.

Tegen twaalf uur hield Rienk een rede. Een lofrede op Mercurius met den hoorn van overvloed. Op de kunstsmaak van de jongste universiteitsstad — Rotterdam. „Waarde vrienden. Veroorloof mij u bij het overgaan van 't oude en 't nieuwe te onthalen op het bezichtigen van een schilderij, dat wel het schoonste is, 't welk ik ooit vervaardigde...”

Rienk stelde zich naast een ezel, waar een schilderij op stond, onder een wit laken verborgen. Allen, zelfs Nelly, waren zeer benieuwd.

„Dit schilderij, waarde vrienden en kunstkenner, overtreft alles wat tot heden op dit atelier te zien is geweest. Het is gewijd en eerst tegen klokke twaalf zullen uw oogen het mogen aanschouwen... Het werk, onder dit laken nog verborgen, moge u tot navolging aansporen. Het is de eenige richting, die algemeen geacht en algemeen erkend wordt. Aan Rotterdam, aan de schoone koopstad gelegen aan de mond van de Maas gelijk Romulus en Remus aan de borst der wolvin. Hef uwe gevulde glazen en drink met mij op den gestadigen bloei van deze allernieuwste richting in de moderne schilderkunst in 1914”...

Juist begon buiten een carriljon te spelen... Plechtig wachtte Rienk tot de twaalfde slag verklonken was.

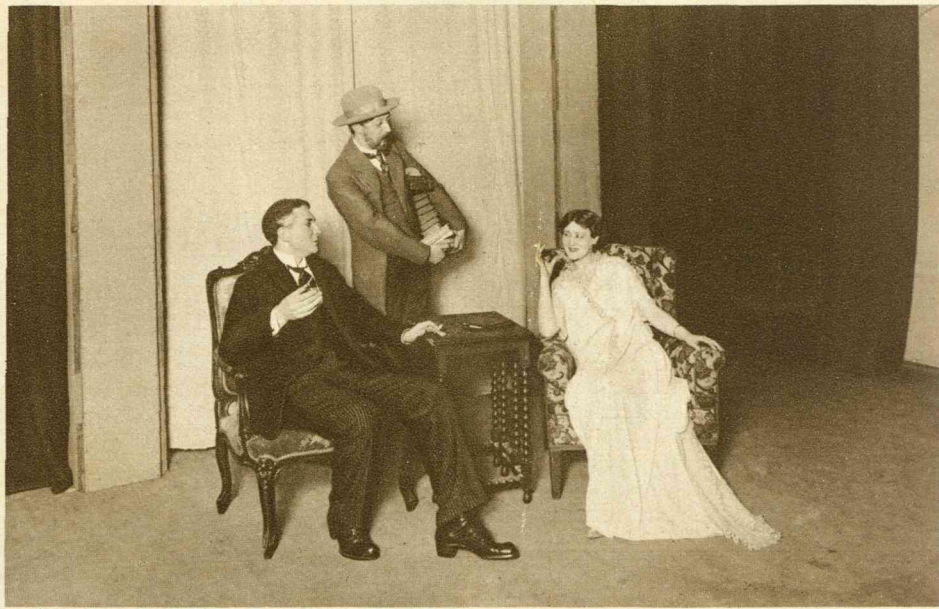
Toen trok hij statig het laken van het schilderij af...

De verbaasde kunstenaars en hun vrouwen zagen in een gouden lijst, netjes opgeplakt, de meest fraaie verzameling betaalde rekeningen, die ooit in een schilders-atelier waren vertoond!...

HEDDA GABLER BIJ DE HAGHE-SPEELERS.

Van links naar rechts: Emmy Vrede, Ed. Verkade, Tilly Lus

Van links naar rechts: Paul de Groot, la Chapelle, Emmy Vrede.

Het is een nog open vraag of men Ibsen's drama's moet zien of moet lezen.

Persoonlijk hel ik tot het laatste over.

De persoonlijkheden van Ibsen's drama's zijn, over het geheel zeer samengestelde karakters, in het bijzonder de vrouwen. De psycho-fysiologische indrukken, uitingen, gevoeligheden dier, meest abnormale karakters weer te geven op het tooneel, is een opgave die aan den meest talentvollen tooneelspeler of tooneelster eigenlijk niet mag worden gesteld. Een vrouwenfiguur als Hedda Gabler is een psycho-pathologisch geval.

De tooneelster die dit karakter behoorlijk wil ontleden en weergeven, heeft niet de voorlichting noodig van een regisseur — maar van een zenuwarts.

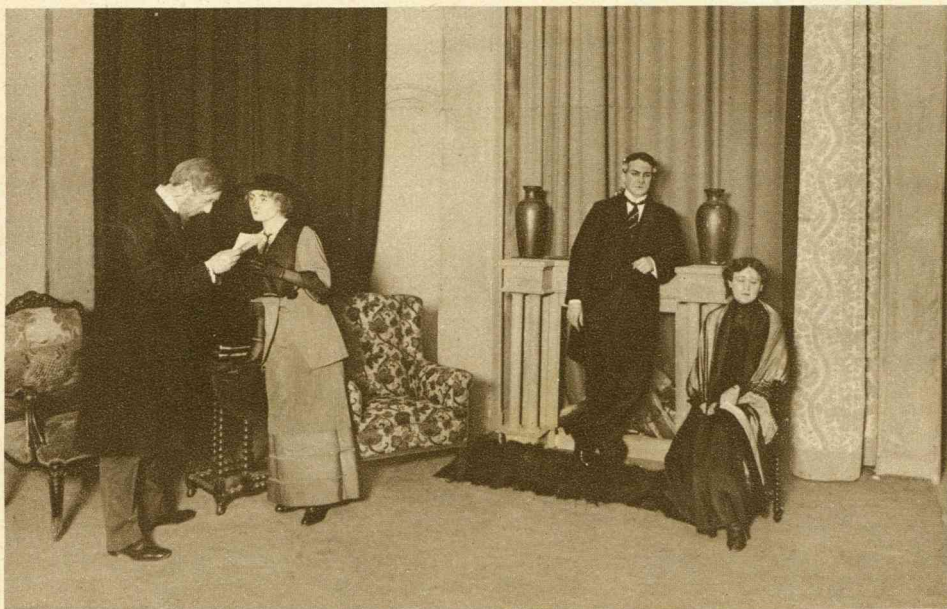
Dat, in het algemeen gesproken — met „Nora” gaat het nog — stukken als „De Wilde Eend” en „Hedda Gabler” zelfs voor de bekwaamste tooneelsten een bovenwerp blijken, ook voor De Haghespelers, is dus niet hun schuld. Zij doen wat zij kunnen. Maar het is bijna onmogelijk om de ontwikkeling van een ziekelijke afgunst die naar waanzin neigt behoorlijk uit te beelden.

We zullen „Hedda Gabler” niet navertellen. Voor wie het stuk kent, is het niet noodig. Voor wie het niet kent, zou het maar matig belangwekkend zijn.

Kort saamgevat is „Hedda Gabler” de strijd eener op het niet-conventionele afgunstige vrouw, die niet den moed heeft om zich van de conventie los te maken.

En misschien zal deze korte samenvatting van het drama niet iedereen die het werk kent als juist toespreken. Want Ibsen maakt ons de definities zijner persoonlijkheden heusch niet gemakkelijker.

Over de opvoering door De Haghespelers wordt — het spreekt vanzelf — door de critiek verschillend gedacht, Mij komt het voor, dat Verkade met deze voorstelling eigen kracht en die der zijnen heeft overschat.

Van links naar rechts: la Chapelle, Tilly Lus, Paul de Groot Emmy Vrede.

HENRIC IBSEN.

Van de Noorsche schrijvers is zeker wel Henric Ibsen de meest bekende. En m. i. ook met recht. Zijn werken zijn alle diep-doorvoeld, en kenmerken zich door een opeenstapeling van groote ethische waarde. In sommige zijner werken herinnert hij ons aan Maeterlinck door zijn mysticisme, in andere aan Zola, om zijn aantijgingen tegen de wereld en de menschen. Ibsen heeft de wereld en het leven aangeklaagd en met recht, alleen generaliseert hij in sommige gevallen de toestanden wel eens te erg. Zoo bijvoorbeeld in zijn „Een komedie der Liefde”, waarin hij spot met de schijnverhoudingen in de liefde en echt. Door dit stuk haalde hij zich de haat op den hals van de rechtzinnigen op elk gebied.

Er is echter ook nog een andere oorzaak waardoor zijn werken ons niet geheel en al bevredigen kunnen: men vindt in de stukken van Ibsen geen rust. Nooit heeft hij aangegeven hoe wij de toestanden, die hij hekelde, kunnen veranderen, hoe wij onszelf, als mensch, zullen kunnen opheffen, tot het peil waarop hij zijn personen heeft gebracht. Daarom zijn zijn werken zoo troosteloos, en gelooven wij dat hij zijn gedachten beter had kunnen weergeven in praktisch proza, inplaats van, zooals hij nu gedaan heeft, tendenzkunst ervan te maken.

Wil men iets begrijpen van Ibsen's persoonlijkheid, dan doet men verstandig uit te gaan van zijn hoofdwerk: „Brand”, geschreven in rijm-verzen. Het herinnert aan Goethe's Faust, waarmede het ook kan vergeleken worden, al is de behandeling en beheersching der stof geheel anders.

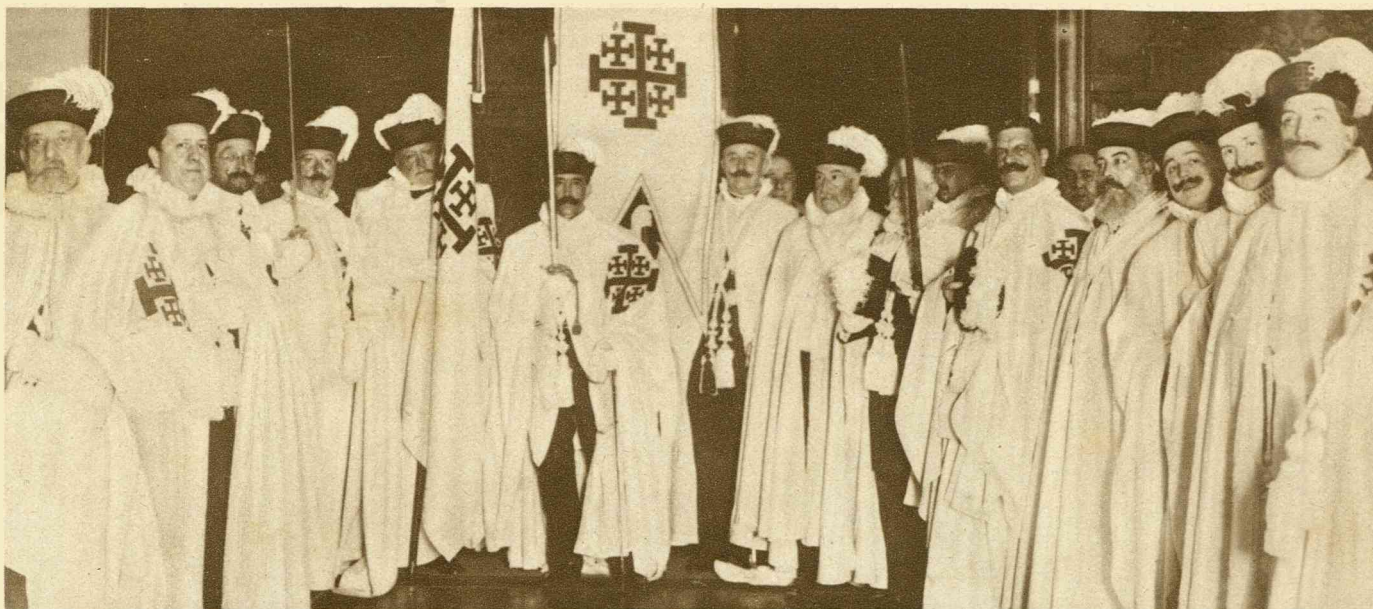
Het eenige bezwaar is dat sommige personen in al zijn werken in symbolen spreken, waardoor zijn tooneelstukken voor velen ongenietbaar zijn.

BERICHT.

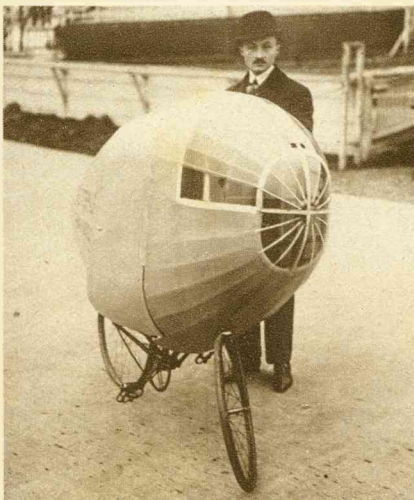
Wij vestigen er nog even de aandacht op, dat nieuwe abonné's, de reeds verschenen afleveringen van den loopenden roman, voor zoover de voorraad strekt, gratis kunnen bekomen.

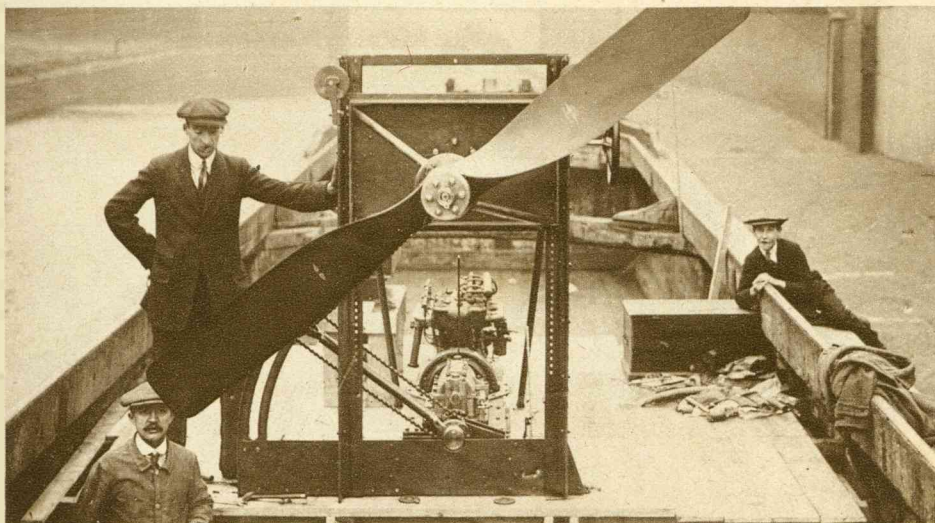
Kardinaal MARIANO RAMPOLLA DEL TINDORA †, in den nacht van 16 op 17 Dec. te Rome tengevolge van een benauwdheid overleden. — De overledene had zich in de laatste jaren teruggetrokken uit de actieve politiek der kerk, en wijdde zich den laatste tijd voornamelijk aan historische navorsingen. Zijn heengaan verwekte in geheel Italië groote ontroering.

Een overoud riddergebruik in Spanje. — Onze foto geeft een aardig idee van een zeer eigenaardig gebruik dat bij de ridders van de orde „Saint Sepulcrce” in zwang is. De leden van deze orde hebben zich in de kerk van den Heiligen Franciscus den Grooten te Madrid vereenigd, om aldaar de nieuwe leden, Miguel de Mure en den Grand van Spanje Marquis d'Abaida, tot ridder te slaan. De sonderlinge uniformen geven deze foto een fantastisch aspect.

Een visch op wielen. — Door den Franschman B. Varilla is een zeer practische uitvinding gedaan. Het eigenaardige toestel, door hem uitgevonden, houdt het midden tusschen een paaschei en een visch met een platten kop, en dient om zijn berijder te beschermen tegen regen of wind. — Natuurlijk zal ook het militarisme er zijn voordeel van hebben, namelijk bij verkenningen. Onze eerste foto toont het toestel van voren gezien: op de tweede ziet men den renner Bertlet zich op het toestel zetten, terwijl de derde foto de „visch” in beweging toont.

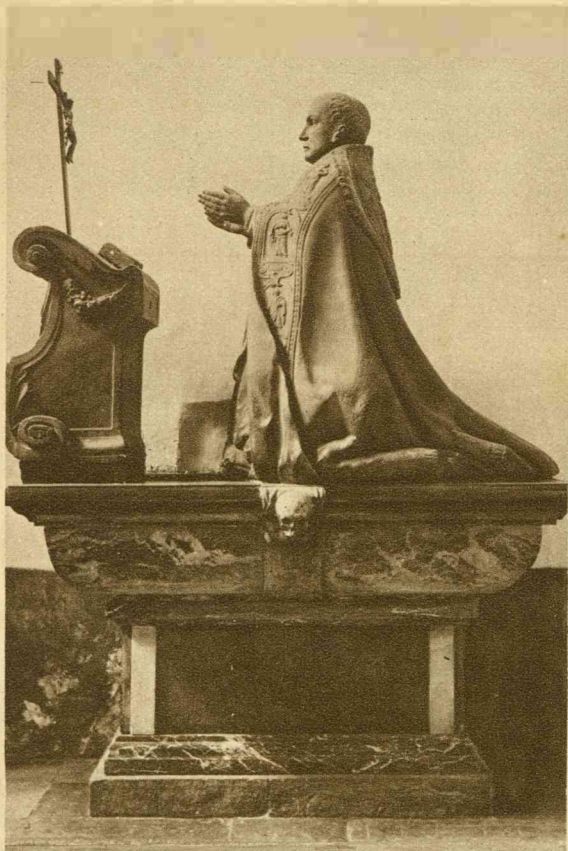
Op het Surrey-canal in Londen heeft men proeven genomen om vrachtbooten door middel van de motor van een aeroplane in beweging te brengen. Indien de resultaten bevredigend blijken, zal deze motor-industrie een groote vlucht moeten nemen, in aanmerking genomen het groot aantal vrachtbooten dat door deze motors gedreven kan worden. Bovendien zal het een groot voordeel zijn voor de vaarten en kanalen, daar de bedding niet meer zoo zal worden losgemaakt, als nu het geval is door de vaarboomen.

In Engeland hebben de Suffragettes weer eens een staaltje van hun optreden laten zien. Op een der buitenmuren der Holloway-gevangenis hebben zij een aanslag gepleegd. De schade is echter niet noemenswaardig. De muur vertoont slechts twee gaten, waarvan een vermoedelijk is aangebracht om de lading, die waarschijnlijk uit buskruit heeft bestaan, in te leggen. Onze foto laat zien hoe de gaten worden bewaakt door een agent.

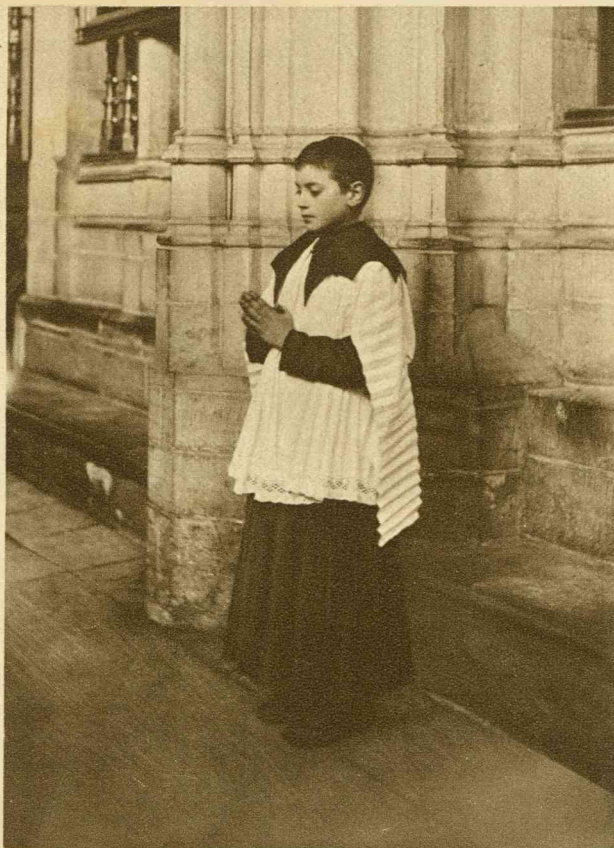

Zoals men zich misschien nog herinneren zal, is verleden jaar te Jemappes bij Luik de Belgische arbeider Antoine overleden. Antoine, „de genezer”, was de stichter van een van de „kleine Godsdiensten”. Hij heeft zijn pausschap in het door hem gestichte kerkje overgedragen aan zijn vrouw, die door de volgelingen „mère” wordt genoemd. Het Antoinisme telt in Nederland en Indië slechts eenige dozijnen volgelingen. — De eerste foto geeft de aankomst van „Moeder Antoine” te Monaco; naast haar een Antoinistisch priester. De tweede brengt de nieuwe Antoinistische kerk te Monaco in beeld.

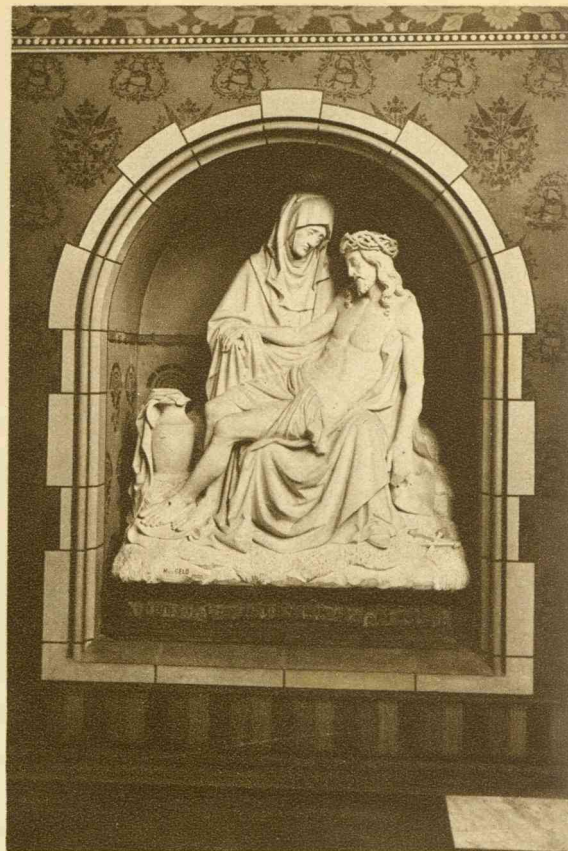
Uit de St.-Janskerk
te 's-Hertogenbosch,
naar foto's van J. B. Hijmans.

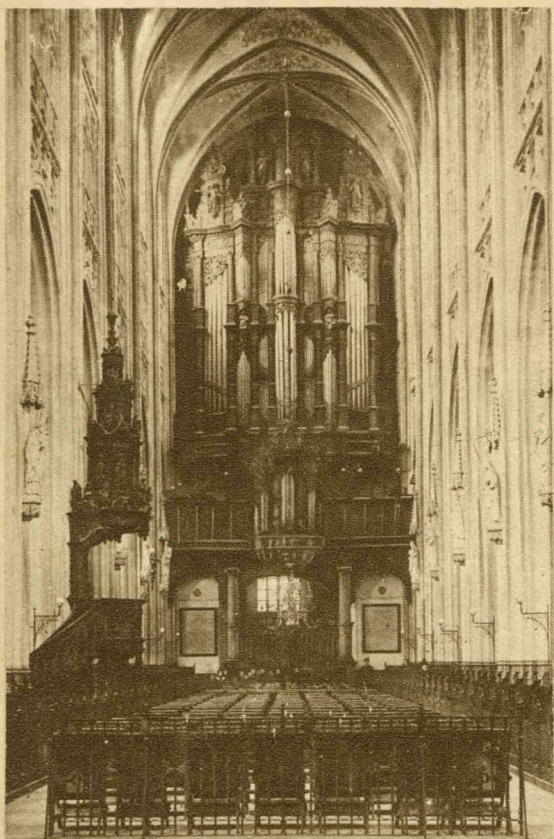
En fraai beeld
uit de 16e eeuw, dat zich bevindt in de zijgang der kerk.

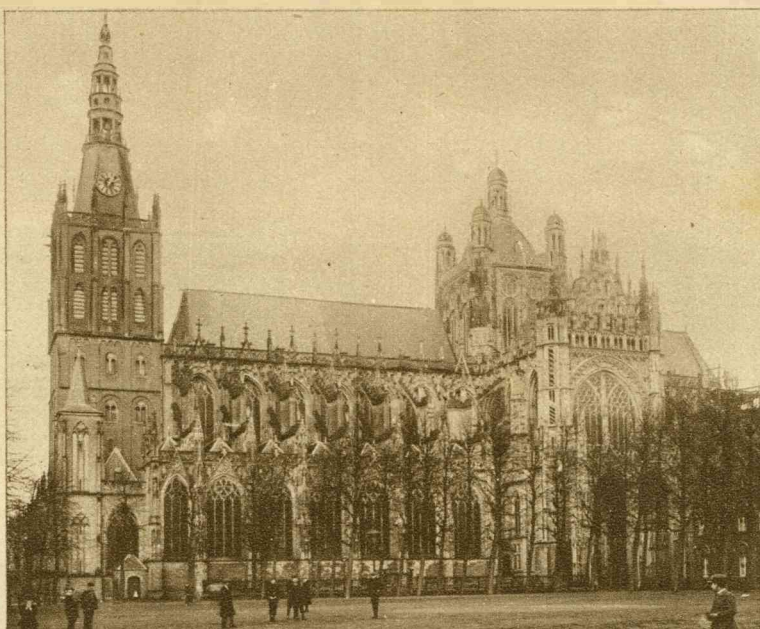
Koorknaap

Deze beeldengroep
bevindt zich in een nis van het altaar in het achtergedeelte
der Kathedraal.

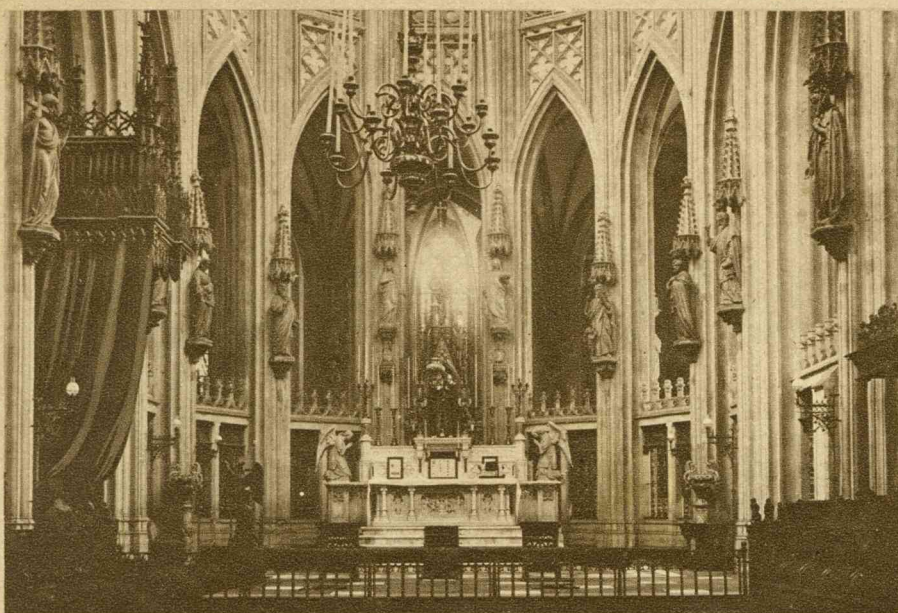
Gezicht op het fraaie orgel
in de Kathedraal. Links de rijk gebeeldhouwde preekstoel.

Gezicht op de Kathedraal St. Jan.

En der fraaie zijgangen
der kerk, die voor schilders als Bosboom en anderen
steeds een geliefkoosd onderwerp zijn.

Gezicht op het hoofdaltaar
der kerk. Links op de foto ziet men de bisschopszetel.

Oude vrouwjes
aan de uitgangen der kerk, bestaande van de giften der vele bezoekers.

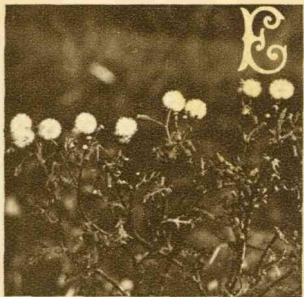
HET JAAR DAT UITLEEFT

„Als het 's winters niet vriezen wil.”

(Foto Jos. Raemaekers.)

OUDEJAARSAVOND-
BESCHOUWING
DOOR
D. J. VAN DER VEN

Een paar naar de aarde gebogen
kruiskruidplantjes.
(Foto Marie Bijl.)

EN jaar zou weer gaan ster-
ven, opgevolgd worden door
een nieuw jong jaar in barren
winter, toen de ijskorst het
leven in diepe vaarten en
plassen voor het oog van
nieuwsgierigen verborg en de
armen zoo'n moeite hadden
hun schamele kruimpjes bij
elkaar te rapen ten einde het
leven te rekken tot komende
verkwikkende lente en war-
men zomer.

De natuur was reeds
eerder te ruste gegaan om

in het voorjaar weer te ontwaken.

Alleen een paar naar de aarde knikkende mat-witte kerst-
rozen, eenvoudige wit-pluizige kruiskruid-plantjes op een
stijfbevoren akker; een polletje sterremuur dicht tegen den
grond gedrukt aan den beschutten kant van een rots-hard
greppeltje; hier en daar langs de wegen een enkele bleeke
doovenetel of een paarskoud madeliefje waren nog wakker
en bloeiden. Het waren geen pronkerige teere bloemen —
o neen — maar heel krachtige door de menschen verstooten
plantjes die nog leefden bij de uitvaart van het oude jaar. —

In de menschenwereld dacht bijna niemand aan de natuur.
Die was immers dood — pierdood — en het jaar zou nu
ook dood gaan, doch dat was zoo erg niet, want er kwam
immers weer een nieuw jaar, dat het oude zou vervangen en
waarvan men meer goeds hoopte, dan het oude gegeven
had. —

Den sterfdag sneeuwde het hard en het land werd over-
togen met een rein-witte lijkwade. De kale boomen hadden
zich omhangen met blanke sluiers, evenals de nabestaanden
van een lieve doode het rouwkleed aantrekken, maar de
menschen begrepen niets van het smettelooze kleed dat
wel veertien dagen uitgespreid bleef over velden en wegen.
In het bosch was het plechtig stil, alle geluiden werden ge-
dempt als in een sterfhuis. O zoo zacht liep men over de
donzige sneeuw en de zware hooggewielde karren maakten
geen hotsend rumoer, — rolden geruischloos voort, terwijl
het kristalhelder geklingklank der schelletjes in de vorst-
lucht klonk als de klokken bij een uitvaart. Maar in de stad
wilde men van rouw over het doode jaar niets weten! —

Ook daar had het gesneeuwd en vlokken waren in dak-
goten neergedwarreld, weer opgejaagd, terechtgekomen op
een vensterkozijn, door een windstoot weggeveegd en had-
den eindelijk rustgevonden in de stille nachtsstraten. Maar
in den eersten nacht van het nieuwe jaar waren heel in de
vroegte mannen gekomen met houweelen
en schoppen bezems en stootijzers. Toen de
stad ontwaakte was 't in de hootstraten al
een morsige pap, waardoor bruin strepend
klodderende wagens met belringelende paar-
den hun weg zochten te volgen.

Op straathoecken werd de sneeuw tot
heuvels geveegd, waaromheen scherp-bochtig
glimplakkend karbanden getrokken waren.
Maar ook dat duurde niet lang, want de
pekelwagens en de mannen met groote be-
zems hadden in een paar dagen tijds de stad
weer „zindelijk” gemaakt, zoodat alleen op
ruigten, in weinig begane straten en langs
den Noordkant van huizenrijen en gracht-
wallen nog wat wits bleef liggen.

Men wilde in de stad niets van de sneeuw
weten, die in den Nieuwjaarsnacht gevallen
was; de menschen begrepen niets van het
blanke rouwkleed, jubelden liever over het
Nieuwe Jaar!

Maar die jubel was niet algemeen!

Velen, zeer velen, hadden het afsterven
verbeid, maar minstens evenveel menschen
wildten het oude jaar behouden, smeekten,
dat de dagen mochten verdubbelen. Niet
dat zij het jaar een langer leven gunden,
maar... omdat er op den eersten ja-
nuari wissels en schulden betaald moesten
worden. —

Reeds maanden te voren werden de dagen, o zoo langzaam
korter en 't zonlicht zwakker, net of het begreep, dat het
jaar er niet meer tegen kon en de twee laatste dagen van het
jaar waren o zoo somber geweest. Soms kwam de matros-
sige zonnescijf even kijken achter de dikke floersen van
nevelsluiers — een reusachtige lantaarn bij een sterfbed
gelijk. — 's Nachts mistte het en boomen en struiken hingen
droevig neer, treurden, lieten in den morgen van hun wit-
berijpte takken tranen van smart vallen op den hard be-
vroren grond. —

Zoo gingen de allerlaatste dagen van het oude jaar droef
voorbij.

De oogst van het oude jaar.

(Foto Marie Bijl.)

Het oude jaar heeft zoo dikwijls pijn gevoeld door het
winzuchtige optreden der menschen, die reeds in Augustus
op haar dood speculeerden! —

Toen een warme stovende zon uit blauwen hemel neer
straalde op de blakende aarde, de landman zijn koren bin-
nenhaalde — de oogst die het jaar gegeven had — toen
datzelfde jaar nog slechts even haar jeugd voor bij was...
lagen reeds hier en daar achter mooi geslepen spiegelruiten
kalenders te pronk. Het waren schelkleurige stukken bord-
papier, waarop de geboorte van het jonge jaar in gouden en
zilveren letters prijkte. —

Reeds toen werd het nog zoo krachtige jaar verteld:
„je rijk loopt ten einde, jij moet plaats maken voor een
ander.” —

En wat ergerde zich het jaar, toen ze zag hoe haar

opvolgstertje aangekondigd
werd op blauwe-ruitjes boe-
zelaars van beste moertjes
met neepjesmutsjes op rim-
pelige hoofdes! Je had maar
af te trekken, elken dag een
blaadje en op het einde, als
er geen blaadjes meer waren,
gooide je het ding weg, dan
hadt je lang genoeg tegen
dat pokdalig oud wijfje aan
gezien, net 't oude jaar,
pluk er van zooveel je kunt
en dan... vort er mee. —

Je zag allerlei vreemde

voorstellingen: een brievenbesteller met een roode pet en
een blauwe broek, die kwam aanhollen met een geboorte-
annonce van het jonge jaar; op domme snaterende ganzen,
op fietsen en automobielen, zelfs aan vliegmachines en
luchtschepen had men het nieuwe jaar al bevestigd,
alsof men den vogels wilde verkondigen dat het oude
jaar voorbij was.

Eerst had het nog krachtige jaar wat gelachen en met
minachting neergezien op die vodjes, welke achter boek-
winkelruiten nieuwsgierige menschen trokken. Ze begreep
niet, wat dat beteekenen moest, de schilden met de veel-
kleurige bloemen en de rare voorstellingen van boeren-
jongetjes en wijdgerokte deerntjes, ieder een letter dragend
in hun ronde knuistjes... en toen steeds meer van die
dingen kwamen met hel-roode pioenrozen en dik opgelegde
geribbelde goudletters waren samengevoegd tot niets-
zeggende frasen als: „Hartelijk gefeliciteerd met het
Nieuwe Jaar” of gelukgewenscht met 19... toen er spreken
kwamen, papieren bloemenmandjes met roosjes en in elkaar
vouwbare wensches en nog vele andere prulletjes... de
menschen eerst nieuwsgierig glimlachten, maar langzamer-
hand tóch ingingen om die dingen te koopen, alsof zij hier
mede te kennen wilden geven, dat zij van het oude jaar
niets meer verwachtten, ... toen kreeg het nog niet oude
jaar een vreemd gevoel over zich, iets van een wijde teleur-
stelling, die zij in de menschen vond, in diezelfde menschen,
die haar luidjubelend ontvangen hadden toen zij kwam in
een streng-kouden winternacht, die menschen, die haar
hadden zien opgroeien... gedichten op haar hadden ge-
maakt, haar hadden verheerlijkt in haar veelbelovende
jeugd. —

Zij — o arme onwetende — begreep niet, dat al het mooie
was om van haar te trekken zooveel de menschen maar
konden. Honderden, die haar jeugd bezongen hadden
dachten niet meer aan haar; slechts een en-
kele, die begreep gevoelde, bleef haar trouw,
was dankbaar voor wat het jaar gaf, schreef
ook toen nog gedichten, maar de voort-
levende menschen, die volwassenheid wenschen,
omdat ze dan vacantie kregen, wisten
niet hoe diep ze het jaar troffen, die be-
grepen niets van de gevoelens, welke het ouder
geworden jaar bij zich droeg.

Het jaar voelde 't maar al te goed, dat
zij weg moest, afgedaan had, doch zij poogde
door zachtheid de menschen nog wel voor
zich te winnen.

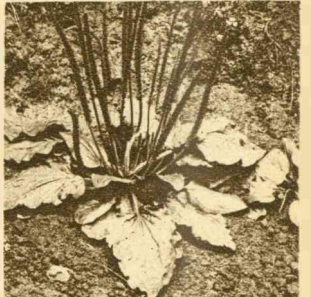
In Septembermaand met zijn koele herfst-
luchten scheen de zon dag aan dag. De
natuur bespeurde echter wel het niet meer
kunnen van het levenslustige jaar, zag het
den dood tegemoet gaan. Zij wilde niet in
haar volle prachtige kleed bij haar grafstee
staan, zou haar uiterlijke praal afleggen en
bij het sterven een heel stemmig takken-
gewaad aantrekken.

Dan zouden vorst en nevel mooie rouw-
sluiers weven die de boomen en struiken
zouden dragen en wanneer den strijd ge-
streden was, zou donzige sneeuw een lijk-
wade over de aarde werpen en knapperende
vorst maken, dat veertien dagen lang dit
rouwkleed door natuur gedragen werd. Lang-
zamerhand begonnen de bladeren te ver-

In de Septembermaand scheen de zon dag aan dag.

(Foto Jos Raemaekers.)

Het waren heel krachtige, door de
menschen verstooten planten.
(Foto Marie Bijl.)

gelen en neer te dwarrelen op den grond, waar ze rusten gingen.

Maar van dat alles wist en begreep het jaar niets. De boomen en planten wel, die hadden al zoo menig maal rouw gedragen. —

Evenals 't jaar, begrepen ook de zomerbloemen niets van 't afvallen der bruine kastanjebladeren, van het verdorren der sering en... zij bloeiden maar door, werden zelfs overmoedig nu zij zagen, dat anderen achterbleven —

't Waren de donker fluweelen Scabiosen, de vroolijke goudsbloemen, de teergroene Cosmeaplanten... en het jaar genoot van dien laten bloemenschat. Zie je, dat waren nu eens bloemen, die bleven haar trouw, terwijl de groote boomen heel angstig hun blad lieten vallen en de bloemheesters al net nadeden, wat de grooten begonnen waren. —

Dag aan dag scheen vroolijk de zon alsof het jaar de jagende menschheid wilde overtuigen, dat zij nog niet uitgeput was... nog flinke kracht bezat.

Maar ook die pogingen werden verkeerd beschouwd, men dacht, dat het de laatste stuip trekkingen van haar vruchtbaar leven waren, men tartte haar goede bedoelingen.

Zij wilde toonen nu, dat dezelfde krachtige stormen nog konden komen als toen zij den ijs- en wintervijand op de vlucht sloeg, maar niet in eens wilde zij de woeste stormen laten losbarsten, en daarom liet zij eerst waarschuwend windvlagen door de boomtoppen ruischen waardoor massa's bladeren neervielen op den akker, waar ploegende landlieden winterrogge zaaiden, de zege van het komende jaar afsmeekende. —

Maar de menschen, die het beter wisten, zagen maar al te goed, dat het de voortekenen waren van den winter en riepen elkaar op het land toe: „zie eens wat wordt 't al kaal, het jaar begint zoo zoetjes aan al op z'n eind te loopen!” „O chut ja hoor, 't is al veel gauwer gedaan, dan je denkt.”

Wanhopig werd het jaar, boos en wrevelig, zij wilde den mensch toch overtuigen van haar levenskracht en stormwinden staken op, heviger dan in haar jeugd, maar na een paar heftig bewogen dagen schenen een laat Octoberzonnetje weer. Wat ze ook deed, vertrouwen vond ze niet meer bij de menschen! —

Wanneer de storm loeide was het: „'t jonge, 't jonge, 't loopt mis; ik zal m'n winterjas maar eens aantrekken. De zomer is voorbij.” Scheen de zon liefelijk in het goud-bonte herfstwoud dan riep men elkaar toe: „kijk eens wat een mooi weer, maar niet meer te vertrouwen, 't is al zoo ver in 't jaar!”

Droevig ging zij toen peinzen over alles wat vergankelijk was, somber naargeestig werd het eens zoo dartele jaar.

De zon, die merkte, dat zij toch geen goed meer kon doen kwam telkens later op, wilde haar warmte en kracht niet noodeloos verspillen, wist ook wel van het komen en gaan der jaren. Over de kale aarde kwamen grijze nevels opzetten, die alles geheimzinnig vervaagden en toen de zon niet meer scheen begreep het jaar, dat ook zij weg moest, afgedaan had.

Groot was haar teleurstelling, niet omdat zij zooveel dankbaarheid wilde ontvangen, o neen, maar zij had zich de toekomst in haar lentetijd zoo heel anders voor gesteld, zooveel mooier! Ieder vereerde haar immers. Maakten niet honderden gedichten op haar, en nu? Geen zon, geen mooie bloemen en planten, geen lief-

De natuur had een heel stemmig takkengewaad aangetrokken.

(Foto Marie Bijl).

hebbende menschen, voor wie ze toch eigenlijk leefde... verlaten had een ieder haar. —

En het door verdriet gauw oud geworden jaar kreeg net als oude menschen nukken en grillen. Nu eens verlangde ze naar zon, dan weer vond ze 't heerlijk, dat de sombere nevels alles omsluisden. Ook werd ze een heel enkele keer boos. Verheugen kon zij zich als een strenge nachtvorst het te veldstaande gewas en de laatbloeiende dalia's vernielde, maar één dag later werd de oude weer ò zoo boos op zichzelf, deed zij zich zelfverwijten omdat ze de onschuldige bloemen, uit vreemde gewesten overgebracht, pijn had gedaan en dan moest de zon maar weer komen. Och het werd een oud menschje, je kon het merken, dat ze niet meer goed wist wat ze wilde. Den eenen dag woei er een snijdige Oostenwind, die sloot en plas spoedig deed bevriezen met in maanhelderen nacht ontstane ijskristallen en den volgende dag kwam er een zachte regenrijke Zuid-westenwind, die alles weer ontdooide, ... 't jaar wist niet meer op te treden hard of zacht. En zoo bereikte zij de laatste week van haar leven.

Och waarom nu noch haatdragend te zijn, zij begreep wel dat haar voorgangster evenveel geleden had en, dat ze het den menschen niet al te veel mocht aanrekenen en zij berustte in haar droevig lot. —

Ook vond ze het niet erg meer, dat de menschen schildjes en kalenders kochten, zij wist het nu maar al te goed, dat zij afgedaan had en verwonderd was zij, dat ze in Augustus zich boos gemaakt had om die voddige stukjes bordpapier die nu iedereen kocht of zelfs cadeau kreeg. —

Want, pijnlijk was het haar toch, dat kon zij zich niet ontkennen, te zien, hoe vrouwtjes op Zaterdagavond — de laatste van haar leven — boodschappen loopende, in kruidenierswinkeltjes nette scheurkalenders cadeau kregen bij het koopen van een pondje „beste” koffie of bij een half pondje „rookvleesch van 't muisje”, van dikke zelf behagelijke komenijbazen schildjes kregen met grove zwarte, in het oogspringende namen van de gevers. —

Ja, dat was toch wel wreed, de menschen wachtten niet eens haar dood af en reeds maanden te voren herinnerden zij het jaar aan haar afsterven. —

En in haar laatste levensdagen sprak men steeds over haar komenden dood, men wilde „gezellig” het oude in het nieuwe vieren, men maakte zich zooveel mogelijk vrij om in huiselijken kring de laatste levensuurtjes van de stervende gezellig te vieren! —

Hoort ge te vieren! Haar sterven wordt overjuicht door het gejubel, waarmee men het jonge wicht ontvangt.

Slechts heel enkelen denken op dat oogenblik aan het ver-

leden, de meesten zien hoopvol de toekomst tegemoet.

Ja, het verlangen is zelfs zóó groot, dat vele menschen haar stervensuur van ongeduld niet afwachten, zoo hunkerend naar haar dood.

Reeds uren voor haar afsterven schiet men het oude jaar weg! —

O, welk een schrikkelijk denkbeeld moet de oude niet met zich in het graf wegdragen van de dankbaarheid der doorsnee van de menschen!

Hoeveel zou zij niet geven om heel even het jonge komende kindje in te wijden en te waarschuwen voor illusies; haar te wijzen op het droevig lot, dat ook haar voorbeschikt is!

Welk een wijzen raad zou zij het kindje niet kunnen geven; maar zelfs dat is haar niet vergund, zij kan haar opvolgstertje niets zeggen, want op het oogenblik, dat het kindje haar oogjes opent geeft de oude den laatsten snik.

Haar dood was niet een kalme! —

Telkens weerklonken luide knallen, weerkaatst door de rijen aaneen:unende huizen der buitenwijken. Kleine wolkjes bleven dan in de knipperende vrieslucht een oogenblikje hangen... vervluchtigden tenslotte langzaam. —

Zelfs een „rust zacht brave oude” werd haar niet nagegeven. Zij voelde 't maar al te goed hoe haar dood door de menschen verbeid werd, hoe ze haar met helsch lawaai zoo spoedig mogelijk wilden wegschieten, ze begreep nog flauwtjes dat men telkens veelbeteekenend naar de klok keek... naar de glazen greep... dronk van heete punchbowl en smulde van vettige oliebolletjes... haar „zalig” uiteinde „gezellig” vierde! ...

Maar er zijn ook menschen — meestal zich verlaten gevoelende zielen — die de groote plechtigheid van haar verscheiden begrijpen — doch die hebben haar ook altijd geëerd.

Buiten heerscht rouw en 's nachts waakt de bleke maan, verspreidt licht in de stille omgeving. Wie in oudejaarsnacht ooit geheel alleen in het besneeuwde bosch mocht komen zal door de natuur gebracht worden tot diep nadenken en rouwbetrachting... voelt verdriet over het sterven der door de natuur vereerde doode...

Nieuwe scheurkalenders worden opgehangen en het mooi gekleurde titelblad afgetrokken, het eerste blaadje prijkt in gloedvolle nieuwigheid. Met zekere plechtigheid trekt de heer des huizes dat prentje af: een nieuw jaar... is aangebroken. —

Hoeveel beloften worden er gedaan, hoeveel voornemens gemaakt, wat al jeugdige kracht bezielt den menschen! 't Is of ze blij zijn 't oude weggegooid te hebben, ze willen een nieuw; veel beter leven beginnen, en och, voordat ze het weten staan ze weer aan het einde van dat nieuwe jaar, willen zij ook dat wegwerpen en zoo gaat het jaar in, jaar uit, iederen dag een scheurkalenderblaadje afrukkend. —

Waarheen? Hoe moet dat gaan? Hoelang nog? zal menig denkend mensch zich afvragen. —

Een antwoord is niet te geven, doch laat ons liever gaan eeren de oude doode; terwijl anderen — onder heete chocolade en oliebolletjes, overgehouden van den gezellig gevierden Oudejaarsavond, elkaar het

„Veel Heil en Zegen”

toeroepen.

Haarlem, Nov. 1913.

De oude uitvaartklok.

Het land werd overtoogen met een rein-witte lijkwade

Ook in de stad had het gesneeuwd

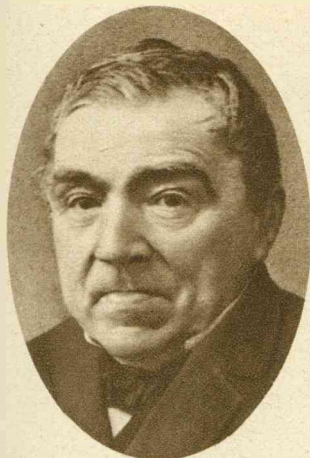
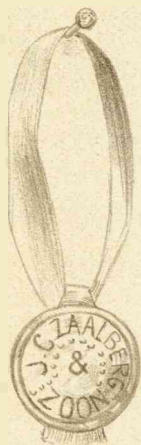

Gezicht Vestestraat.

J. C. ZAALBERG & Zn.

1814

1914

Johannes Corn. Zaalberg,
Oprichter der dekenfabriek. Geb.
7 Februari 1797. - Gest. 10 Juni 1879.

EENIGE jaren geleden
dichtte een jolige Gro-
ningsche studiosis, bij ge-
legenheid van een natuur- en
geneeskundig congres:

't Koetje geeft onsmelk
[en boter,
Pokstof en Edammer
[kaas,
Vaccinatie-politiek, vac-
[cinatie-polimiek,
Vaccinatie en ge
[daas!

Met een wijziging op dit
thema zouden wij bij ge-
legenheid van het honderd-
jarig feest der Leidsche
Dekenfabriek J. C. Zaalberg
en Zoon, een loflied kunnen
dichten op het schaap:

Het schaapje, dat zoo vredig blaaf,
Zich zoo gewillig scheren laat,
Staat vriendelijk zijn wol ons af,
Voor onzen knusjes-warmen maf.
Als 'k ferm me in mijn deken rol,
Zoo pas vervaardigd van zijn wol,
Dan droom ik dankbaar, in mijn slaap,
Van 't kalm geschoren, arme schaap.

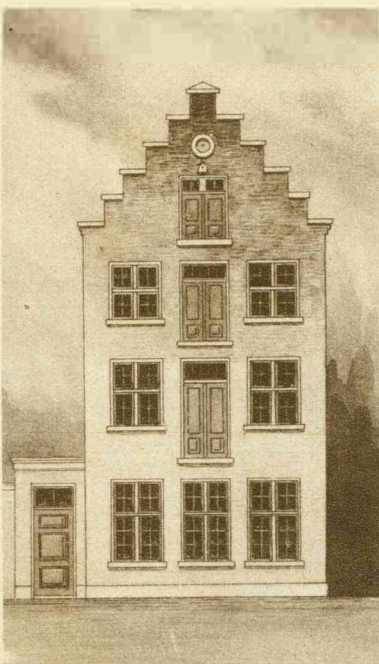
Zoo'n versje hoort bij de feeststemming en wanneer
we dit kunsteloze gedicht aan de feestvierende firma
opdragen, is dit slechts een bescheiden feestgave.

De firma J. C. Zaalberg en Zoon is een der oudste
van de nijvere sleutelstad. Zij is feitelijk reeds in 1770
opgericht door den heer Johannes Cornelis Zaalberg, die
in de laken-nijverheid werkzaam was. Maar reeds diens
vader, de heer Jonathan Zaalberg, vervaardigde dekens.
Daar evenwel de laken-industrie in het begin der 19e
eeuw een eenigermate kwijnend bestaan voerde, besloten
grootvader, vader en kleinzoon Zaalberg (de kleinzoon
heette ook Johannes Cornelis) om zich uitsluitend op
het maken van dekens en aanverwante artikelen, tocht-
en zeeduffels en wollen garens, te gaan toelagen.

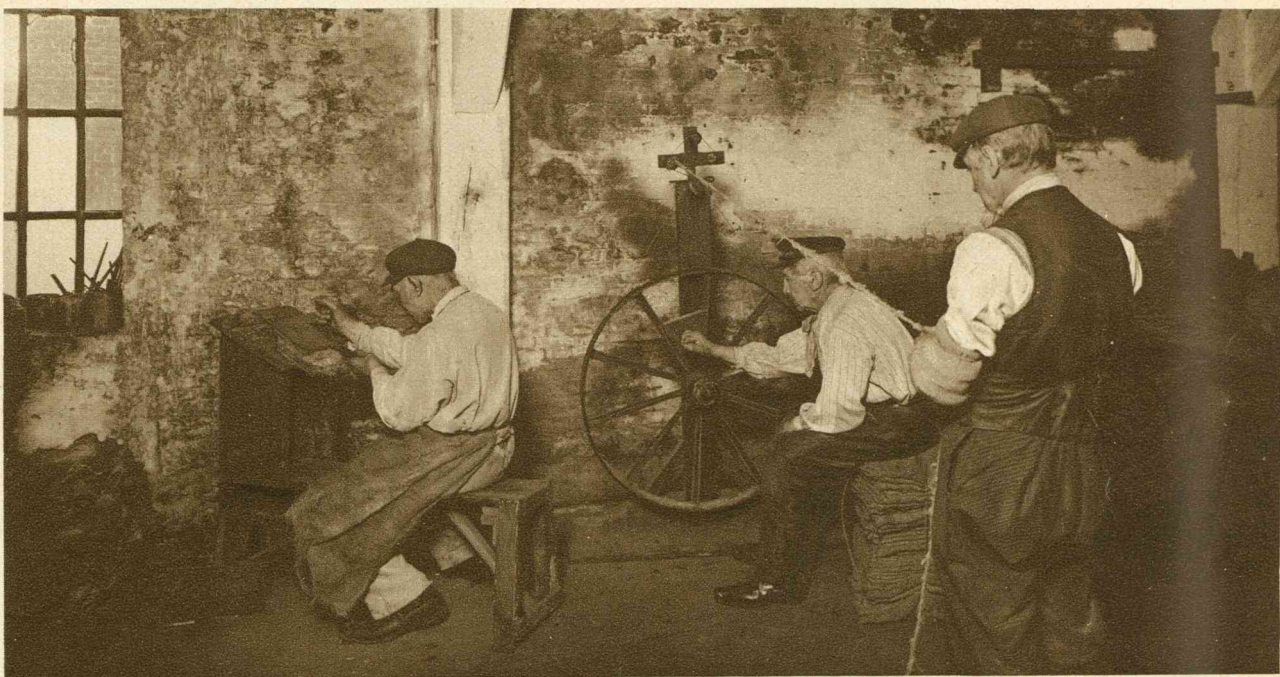
Het was geen geringe zaak, om in het kleine huis,
ter plaatse waar in 1909 de nieuwe kantoorgebouwen
werden opgetrokken, met een primitieve inrichting en
met louter handenarbeid, een nijverheid als deze op te
werken. Maar niettemin gelukte het den stichter der
Dekenfabriek (geb. 7 Januari 1797) om de op 1 Jan.
1814 geopende zaak een
goeden roep te verschaffen
en het fabrikaat gestadig te
verbeteren.

Langzamerhand — vanaf
1830 — werd alle handen-
arbeid door machinalen ar-
beid vervangen, terwijl de
industrie in omvang toenam,
het fabrikaat in die mate
verbeterde dat het vol-
maakte bijna bereikt scheen
te zijn en aan alle gestelde
eischen kon worden voldaan.
De dekens werden op ver-
schillende binnen- en buiten-
landsche tentoonstellingen
24 maal met de hoogste
onderscheiding bekroond en
kregen een wereldvermaard-
heid. Maar ook voor de
opvatting harer taak als
werkgeefster werd de firma
herhaaldelijk lof toegebracht.

In 1880 werd besloten
om de oude machine te
vervangen door een meer
moderne, en werd in 1881
een dubbele machine in be-
drijf genomen van 120 P.K.

Op de plaats ongeveer waar nu de kan-
toren gevestigd zijn stond op 1 Januari
1814 dit gebouwje, waarin beneden het
kantoor was. Boven waren de magazijnen.

Voorheen: Spinnerij (Het kaarden van de wol).

Den 18den December 1889 brandde een gedeelte der
fabriek af, wat slechts de naaste aanleiding was om dit
gedeelte weder ruimer en praktischer op te bouwen en
in te richten.

In het jaar 1844 kwam de grootvader der tegenwoor-
dige firmanten, Jonathan Zaalberg in de fabriek aan het
werk en in 1869 werd hij lid der firma. Aan hem en
aan zijn zoon Jean Corneille, heeft de fabriek haar groo-
ten bloei en haar grootste ontwikkeling te danken.

De modern ingerichte Jacquard-weverijen zijn aan Jean
Corneille Zaalberg te danken. Hij heeft eene inrichting
tot het voor de weverij geschikt maken zijner ontwerpen
aan de weverij verbonden.

Hij mocht het genoegen smaken dat zijne verdiensten
werden erkend door de benoeming tot ridder in de orde
van Oranje-Nassau.

In het jaar 1903 viel haar de hooge eer te beurt een
bezoek van H.M. de Koningin-Moeder te ontvangen, die
herhaaldelijk van Hare hooge ingenomenheid betuigde.

In 1909 trof de firma een dubbele slag. Jean Corneille

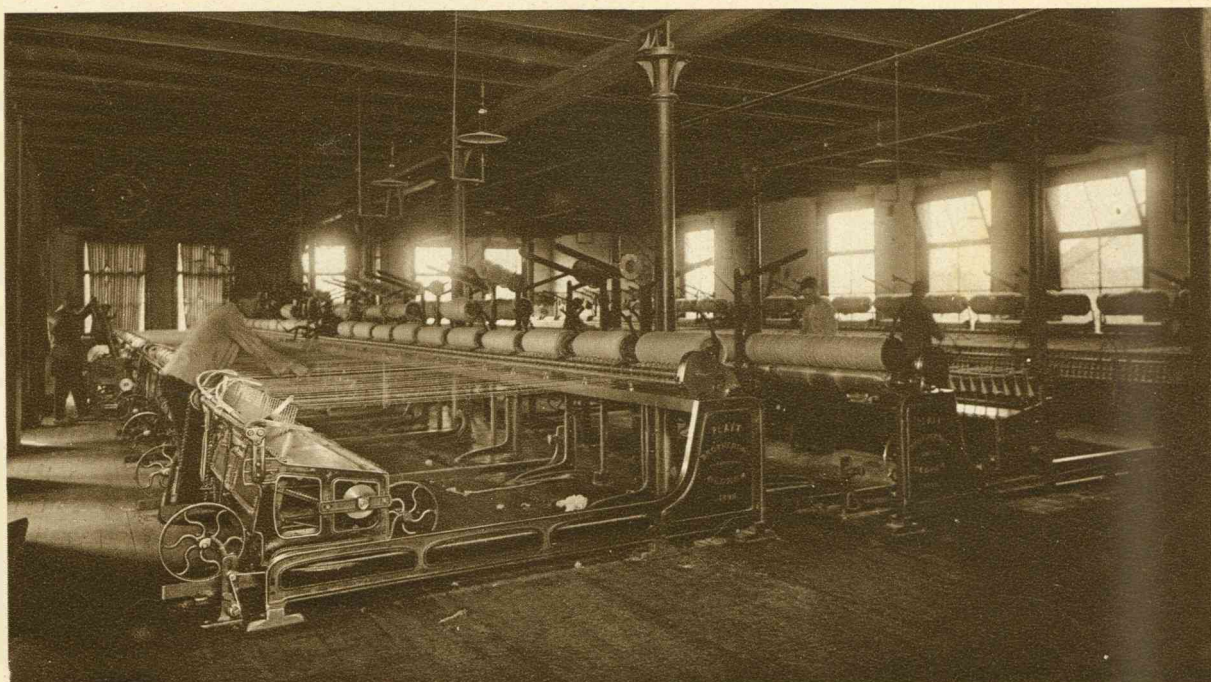
Zaalberg overleed aan de gevolgen eener operatie, 14
dagen nadat ook zijn vader overleden was. Zij lieten een
aantal uitbreidingsplannen achter, betreffende de fabrieks-,
kantoor- en opslagruimten.

Als eenig firmant bleef toen over Jonathan Zaalberg,
die eerst sinds 1 Januari lid der firma was geworden.

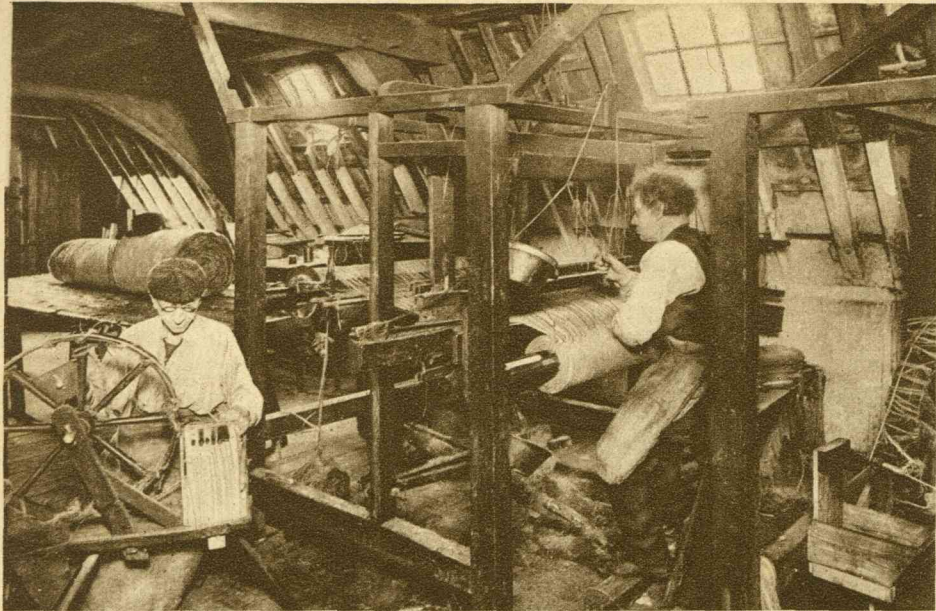
De tijd dwingt voorwaarts en zoo kregen ook de
plannen der uitbreiding vasten vorm. Een weverij werd
bijgebouwd, geheel moderne kantoren met ruime maga-
zijnen werden opgetrokken. Het kantoor en magazijn werd
tijdens den bouw ondergebracht in perceel Heerengracht
26, eigendom der firma. Een nieuwe stoommachine van
240 P.K. met ketels door de Nederlandsche Machinen-
fabriek „Jaffa” van de firma L. P. Smulders & Co. te
Utrecht en eenige electromotoren werden geplaatst.

Een nieuwe smederij en vergroting van bergplaatsen
kwamen tot stand.

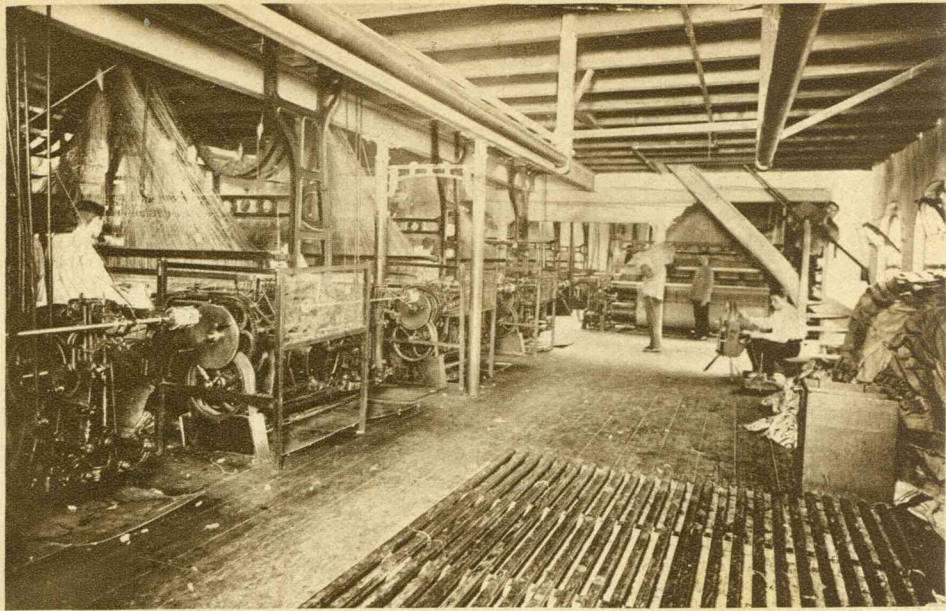
Nauwelijks was ook de nieuwe weverij in volle werking,
toen bleek, dat de productie wederom niet aan de aan-
vraag kon beantwoorden. Goede raad was duur. Maar het

Thans: Spinnerij (Selfactors).

Voorheen: Weverij.

Thans: Jacquard weverij.

toeval wilde, dat „de Leidsche Dekenfabriek” een der concurrentie-fabrieken op 16 October van het jaar 1909 liquideerde. Denzelfden dag werd deze fabriek door de firma aangekocht en was reeds enkele dagen later in vol bedrijf. In begin 1910 werd deze aangekochte fabriek van een geheel moderne spinnerij voorzien.

Op 1 Jan. 1910 trad Lambertus Zaalberg als firmant toe. De bijgekochte fabriek was slechts een hulpmiddel om tijdelijk voldoende capaciteit te kunnen ontwikkelen. De productie bedraagt thans ongeveer 2000 dekens, groot en klein, per week.

In den aanvang van 1913 gelukte het de firma de perceelen Heerengracht 18, 20, 22 en 24 met bijbehorende tuinen aan te kopen.

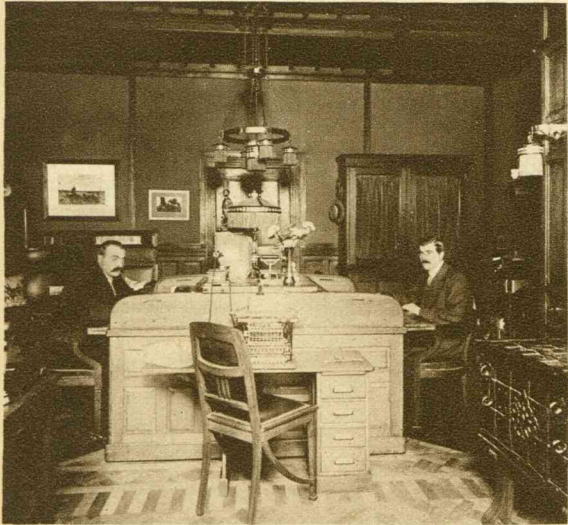
uit andere landen worden verschillende wolsoorten betrokken. De hoofdbewerkingen zijn: 1°. het spinnen, te verdeelen in het kaarden en het eigenlijke spinnen. Nadat de wol met olie vermengd is, komt deze eerst op de kaardmachines welke machines de wol gelijkmatig verdeelen en de wolhaartjes in één richting leggen, om deze wolhaartjes eindelijk te verdeelen in draden, die verder „het eigenlijke spinnen” op machines, „selfactors” genaamd, op verlangde dikte worden uitgesponnen. De 2de hoofdbewerking is het weven. Ook dit geschiedt uitsluitend machinaal en kan worden onderscheiden in het weven van effen witte dekens met gekleurde bandstrepes en het weven van fantasiedekens met behulp van Jacquard-machines. De firma vervaardigt deze fantasie

Maar dergelijke vleierij kan lastig worden wanneer de mededingers het op uw debiet hebben aangelegd en te de twijfelachtige eer bewijzen uw producten na U maken.

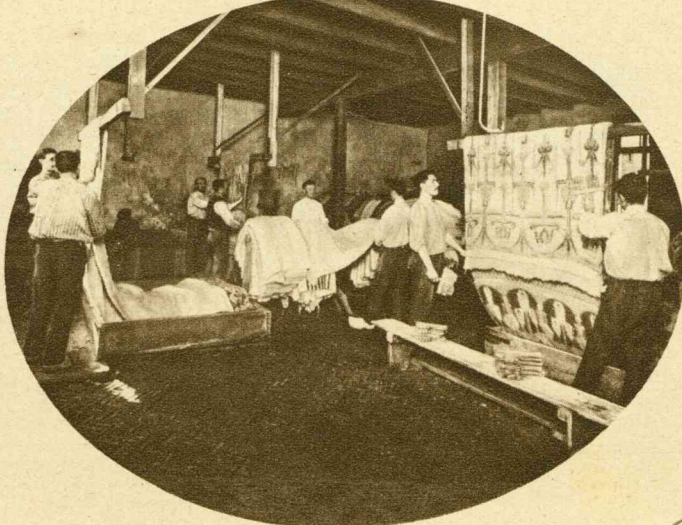
De firma Zaalberg, dit ondervindend, heeft de noodzakelijkheid ingezien haar dekens van een loodje te voorzien, gedeponeerd handelsmerk, dat nochtans weder navolging heeft gevonden!

Intusschen, het publiek kent de dekens van Zaalberg. Niemand behoeft dus bedrogen uit te komen.

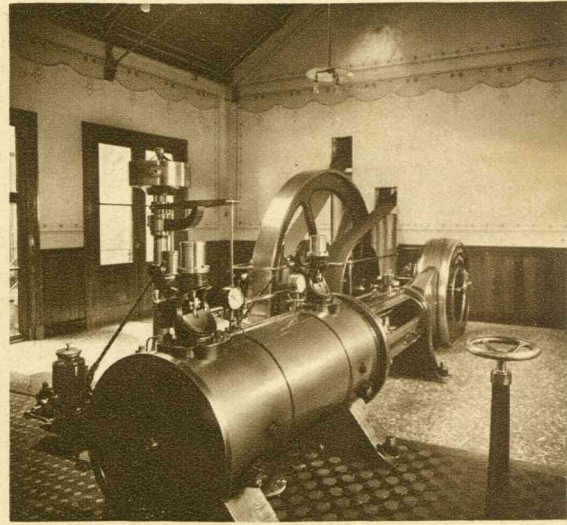
Dat dit inderdaad niet het geval is, kan wel hieruit blijken, dat alweder eenige perceelen aan de Heerengracht zijn aangekocht voor latere uitbreiding der onder-

Privé kantoor.

Strijkerij.

De stoommachine (240 P.K.)

Deze perceelen zijn thans in gebruik en hierdoor ontstond in de fabriek meer ruimte. Na verbouwing zijn thans de machines der aangekochte fabriek alle in de fabriek Vestestraat ondergebracht en in volle werking. De firma is daardoor in staat een nog grootere capaciteit te ontwikkelen.

Zoo is genaderd het jubileum-jaar 1914

Het zal den lezer belangstelling inboezemen iets te vernemen van de bewerking, die de wol moet ondergaan alvorens een sneeuw witte of gekleurde fantasie-wollen dekens de fabriek kan verlaten.

De grondstof, de wol, is voor een groot deel afkomstig van het schaap van Nederland en Noord-Duitsland, maar ook

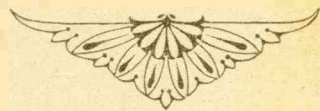
dekens in een zeer groot aantal. Na de weverij volgt ten slotte het apprêteren der geweven goederen, het ruwen, waardoor de wol uit en op de deken wordt gekamd door behulp van kaardenbollen, waardoor de deken zacht en donzig wordt. Verder volgt het strijken, spoelen, zwavelen, drogen en opmaken. Het zwavelen is een zeer nuttig proces, omdat alle schadelijke bestanddeelen en bacteriën, die in de wol kunnen voorkomen, absoluut gedood worden.

Ook is aan de fabriek nog verbonden eene wasscherij en eene uitgebreide stoomververij voor garens en stukgoederen.

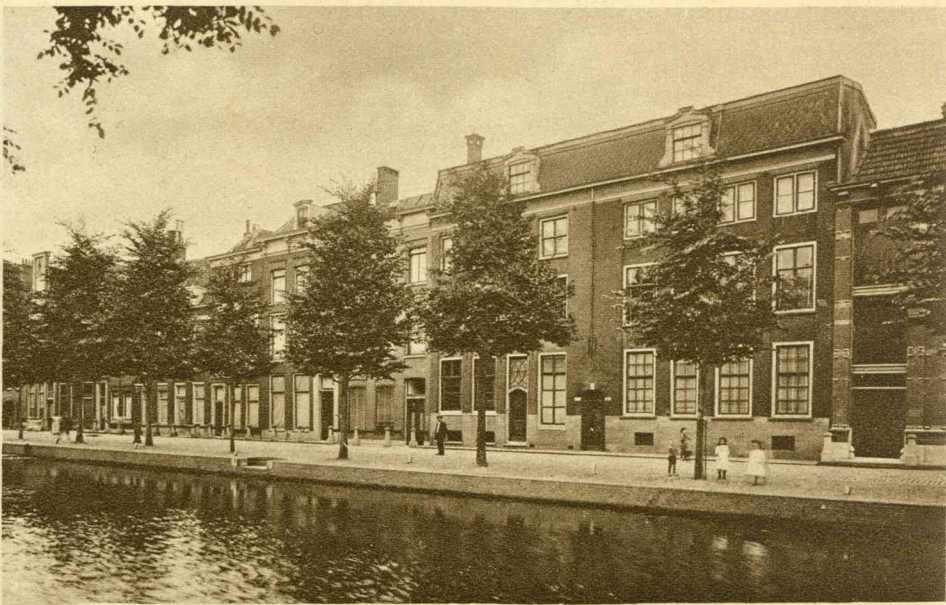
Een Engelsch spreekwoord zegt: imitation is the sincerest flattery.

neming. Ziedaar de vrucht van de gunst van het publiek. Maar ziedaar tevens de vrucht van vlijt en arbeidzaamheid, ondernemingsgeest en koopmansgeest, het best uitgedrukt in de zinspreuk, die tevens een heilwensch inhoudt:

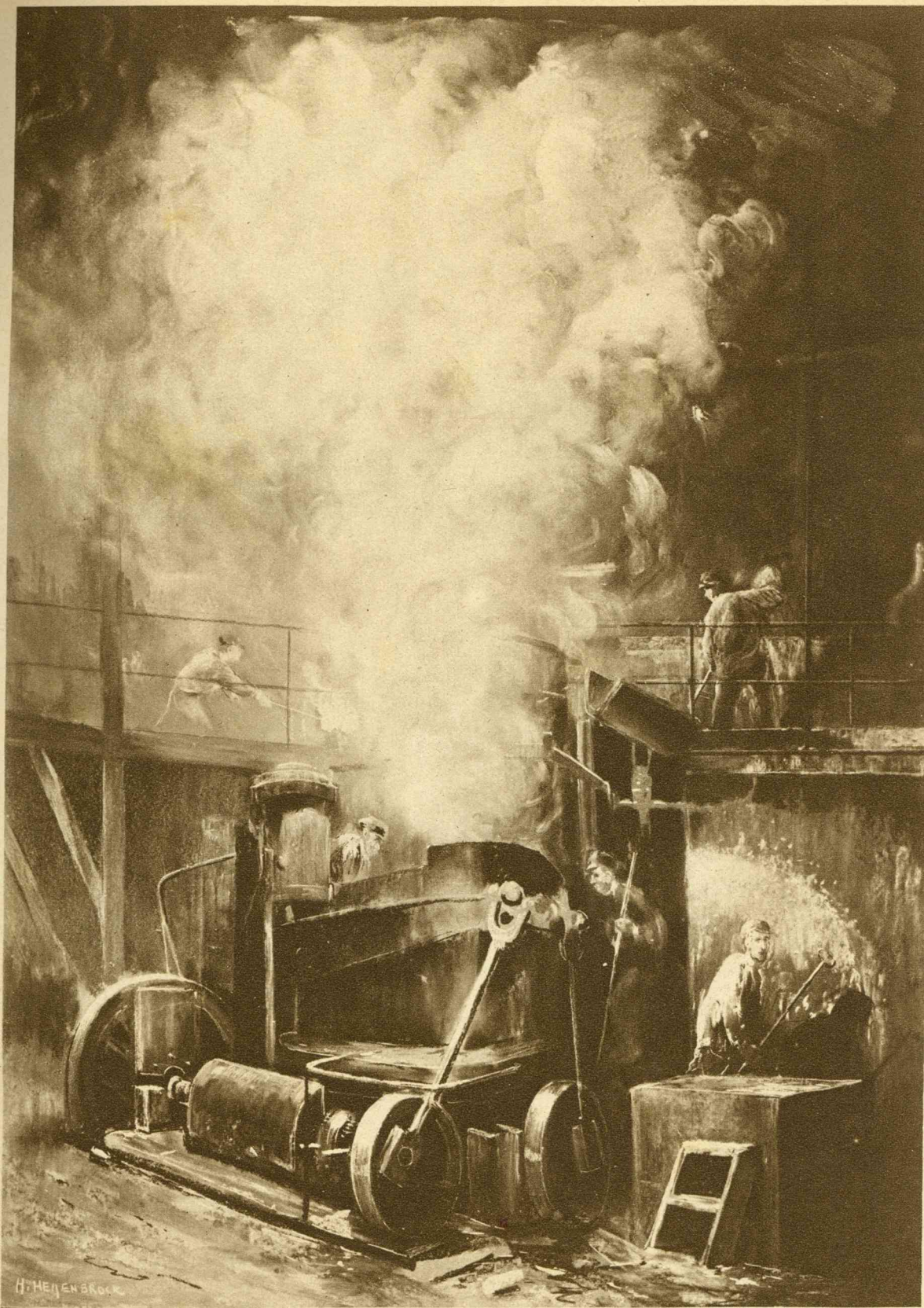
Per aspera ad adstra!

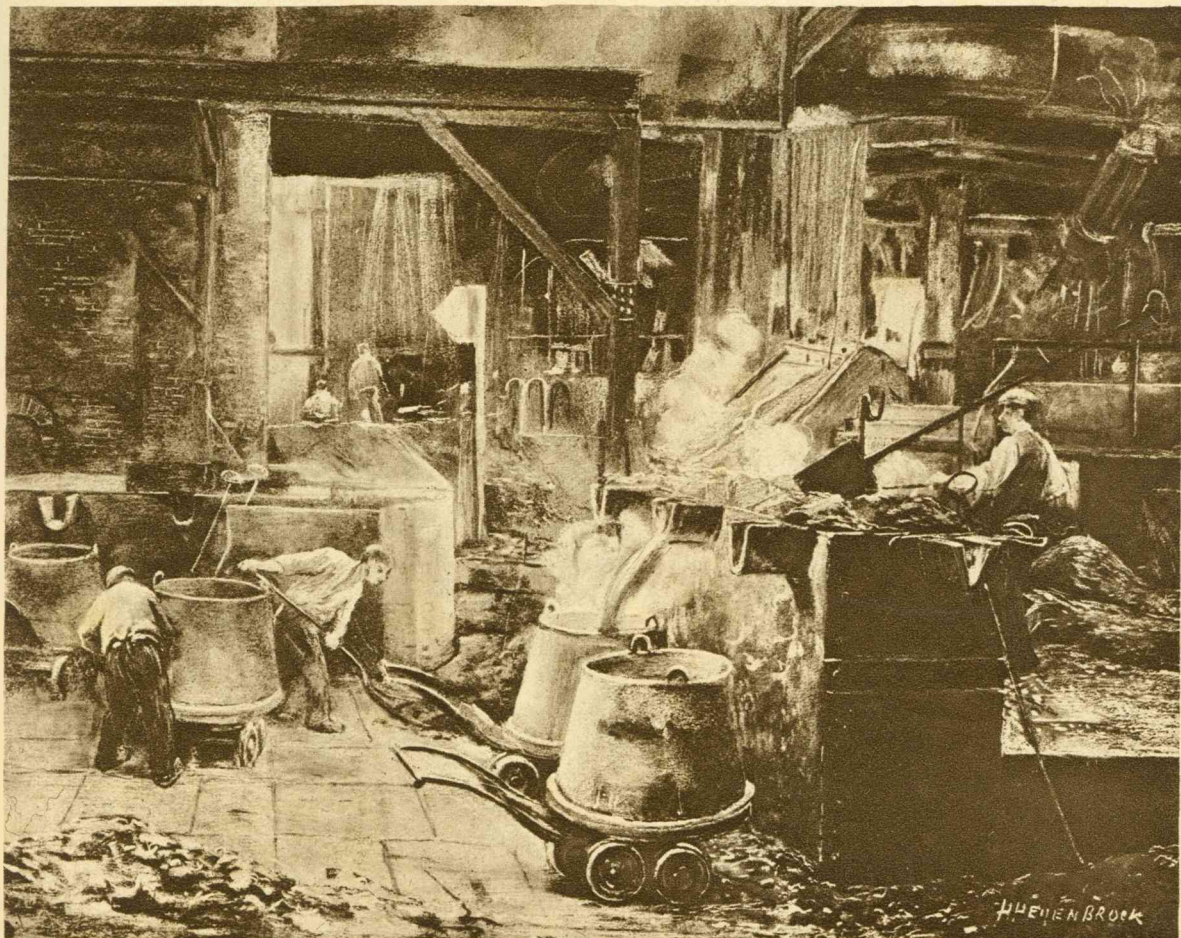
Het personeel.

De aangekochte panden aan de Heerengracht
No. 16-18-20-22-24-26-28 en 30.

Briquettenpers van de Oranje Nassau-mijn te Heerlen bij kwiklicht.

Onder de hoogovens te Gross Ilsede.

:: De Schilder H. Heijenbrock ::

NU ik wat schrijven zal over den schilder Herm. Heijenbrock, moet ik allereerst vertellen, dat ik nog niet het genoegen had den artist persoonlijk te leeren kennen en toch is hij voor mij geen onbekende. Mijne bekendheid is niet van vandaag of gisteren. Al jaren geleden kon ik van uit mijne woning hem zien gaan met 't schetsboek bij zich, meestal in gezelschap van de arbeiders, die hem tot modellen zouden zijn. Eigenlijk waren het niet de arbeiders, maar was het „den Arbeid“ dien hij zocht. Dan ging daar een wagen met boomen beladen en Heijenbrock trok met zijne stoere werkers mede, deels om te teekenen of te schetsen, deels om mede te genieten van het kostelijke van het werkzame Leven. Hij was toen nog jong, een flinke figuur, niet heel veel werk van het toilet gemaakt; spraakzaam, de handen uitstekende, waar het voorkwam; echt iemand voor het werkvolk om te voelen: „Hij heeft sympathie voor ons, hij staat door ontwikkeling boven ons; hij is, al werkt hij niet mede, onze kameraad“. Ik wil daarmee niet zeggen, dat hij vrienden onder de werkers zocht, maar wel dat van hem uitging voor het harde, zwoegende leven een medegevoel, zoo groot, zoo intens, dat het hem niet losliet; dat het hem den juisten toon deed aanslaan, die hem tot vriend van den arbeider maakte.

Hij was er toen al de man niet naar om ter wille van de kunstmarkt zich geweld aan te doen; hij gaf in zijn werk zichzelf, zijn eigen gedachte, zijn zieleleven. Hij kon niet denken alleen aan zijn figuur, zijn model, hij liet zich meeslepen om te droomen, te tobben, te denken over al het zwoegen, al de werkkraft tegenover zoo luttel genot. Dan was weer onwillekeurig het figuur bijzaak geworden en hij schetste en werkte wat hem doot het hoofd ging.

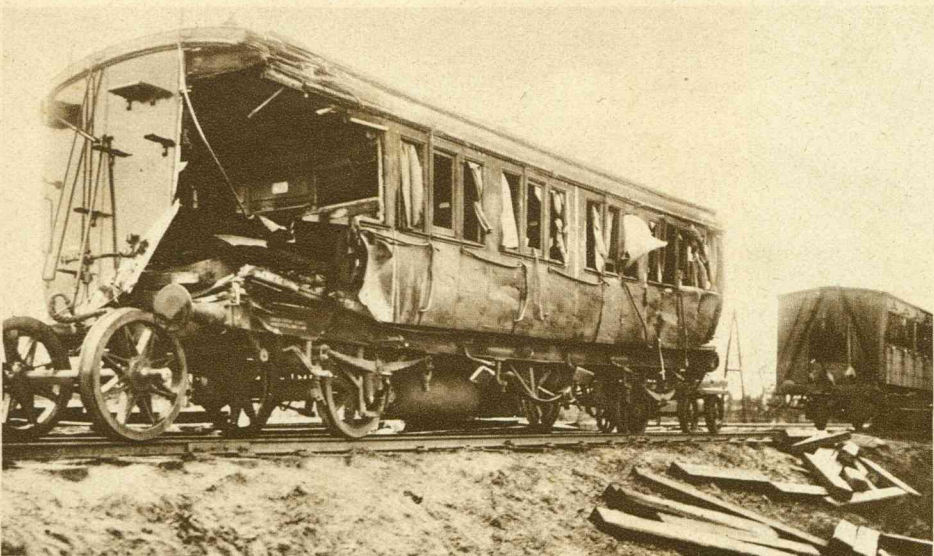
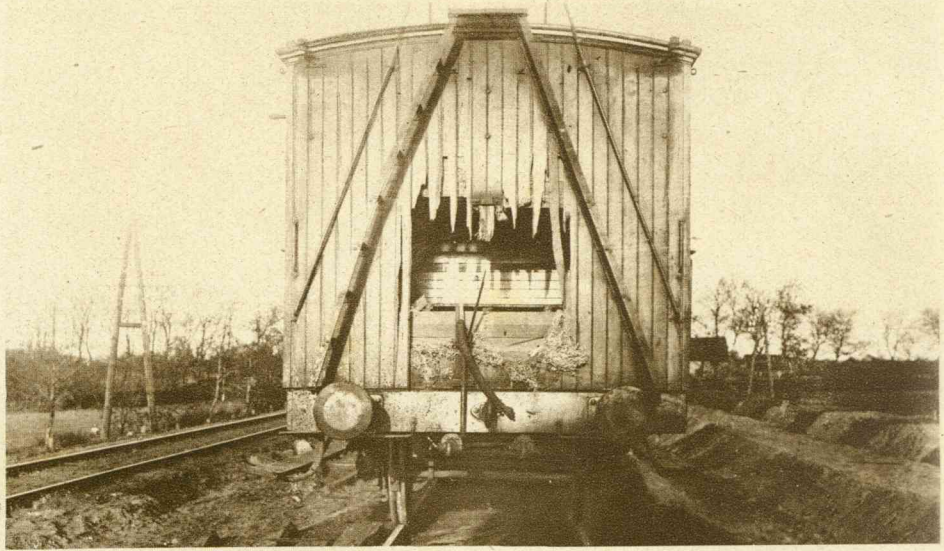
Toen zijn belangstelling langzamerhand gewekt werd voor den veel zwaarder arbeid in de groot-industrie, toen heb ik hem in zijne kunstuitingen gevolgd; ik heb zijn strijd en zijn werkkraft bewonderd. Met zijn olieverschilderijen dweeptte ik voor mij niet, dat was geen materie voor hem, dat ging niet vlot genoeg om een impressie te geven. Daarvoor koos hij dan ook pastel, en daarmee kan hij werken, daarmee weet hij in een zeer kort tijdsbestek iets neer te schrijven van wat daar om hem heen gebeurt. Het is niet behagelijk om te zien; het is dikwijls voor den buitenstaander leelijk of onsympathiek van voorstelling, maar wie als Heijenbrock doet en gaat zwerven in industrie-centra en gaat zien al het zwarte gedoe van mijnwerk en fabrieksarbeid, moet zich ook eerst vermennen om door de omgeving niet te worden afgeschrikt.

Dan eerst, wanneer die niet meer zoo treft, zal men met belangstelling alles volgen, wat de Arbeid daar wrocht, daar vraagt aan kracht, aan gezondheid, aan ontbering om te komen tot het groote resultaat. Dat alles heeft hij ook moeten doormaken, dagen heeft hij gezworven, van nabij gezien al het huiveringwekkende en toch bleef alles hem zoo onweerstaanbaar boeien dat hij telkens weer daarheen toog om mede te leven in die sfeer van duisteren arbeid, mede te voelen de opofferingen, die daar geleverd worden, te strijden tegen vermoeienissen waarvan buitenaf zoo weinigen nog maar een slauw begrip hebben.

Niet altijd is hij naargeestig en droef in zijn werk. Te Heerlen heeft hij de Pers geschilderd in de Oranje-Nassau Mijn. Daarmee geeft hij een indruk van groote, forsche kracht; het werken is hier geen hoofdzaak. Een monster van krachtsuiftoefening, die zware briquettenpers; daar is de machine hoofdzaak en de arbeider slechts leidsman. Voert de artist ons naar een Glasfabriek dan vraagt hij aandacht voor de werkers. Bij de teekening heeft hem vooral getrokken de matheid, die over de figuren ligt. Hij heeft ze zien gaan met loome schreden naar de fabriek, jongens nog en toch al zoo vermoeid. Hij is mede binnengegaan in die gloeiende atmosfeer. Waar hij ook werkt: 't zij in de Staalwerken, onder de Hoogovens of in de Petroleum-industrie, hij geeft het griezelige, zwarte gedoe van rook, stoom en roet. Wie zoo'n pastel of schilderij wil genieten moet er zich eerst wat inwerken. Bij hem is het: ik voel voor het onderwerp niets, het trekt me totaal niet aan of ik voel er veel voor. Een middenweg kan er niet zijn. Waar hij nu tentoonstellingen houdt, zullen vele bezoekers onvoldaan heengaan: maar weer anderen toonen bijzondere belangstelling voor zijn arbeid, zijn streven. Hij heeft zijn bewonderaars; die zijn werk ten volle kunnen waardeeren in die centra. Dan komen daar ook de arbeiders om te zien hoe die kameraad hun werk heeft weergegeven, dan is er in hen voldoening. In hun luguber bestaan is toch ook iets dat aantrekt; in hun midden heeft gewerkt een vriend, die het zwoegen zag en waarlijk daarover niet zwijgen zal. Hij zal zich niet laten afschrikken door het troosteloze van zijn onderwerpen: hij maakt daarvan een kunstwerk, dat aangrijpt, want welken weg een waarachtig Artist volgt, altijd zal die hem voeren tot het Groote, het Ware in de Kunst, dat ontroert, dat den beschouwer meevoert en wat dan eerst zoo somber, zoo troosteloos, zoo donker leek, wordt voor den bewonderaar een uiting van groote, interessante Kunst.

15 December 1913,

ELSIE YOUNG.

DE SPOORWEGRAMP TUSSEN HOOGHALEN EN BEILEN.

Terwijl men zich alom in den lande opmaakte om het Kerstfeest te gaan vieren, werd door een zeer tragisch spoorwegongeluk de blijde stemming plots veranderd in een van algemeene treurigheid. — De trein, die met vertraging om 7 uur 29 min. uit Groningen naar Holland vertrok, is even voorbij de brug over het Oranjekanaal — tusschen Hooghalen en Beilen — gedeeltelijk verongelukt. Vermoedelijk was aan een der laatste wagons iets losgeraakt, waardoor de wissel omgetrokken werd, en de achterste wagons op een ander spoor moesten rijden. Een der wagons was totaal verbrijzeld. De aanblik was ontzettend. Kreten van overlevenden om hulp werden bijna overstemd door die van de slachtoffers. Spoedig waren er dokters uit Groningen, Assen enz. ter plaatse, die eerste hulp verleenden. De bijzonderheden, die de couranten ons gemeld hebben, zijn meer dan tragisch. In 't geheel zijn bij deze ramp 5 menschenlevens te betreuren, terwijl overigens alle passagiers, die zich in den verongelukten wagon bevonden lichtere of zwaardere verwondingen bekwamen. — We geven hierbij foto's van den vernielden wagon, alsmede van het huisje waarin de lijken geschouwd zijn.

Den 3en Januari hoopt de Heer T. K. Veen, ladingmeester bij de Mij, tot Expl. van S.S. te den Haag den dag te herdenken, dat hij voor 25 jaren in dienst trad bij bovengenoemde Mij. Het zal dezen verdienstelijken ambtenaar op dezen dag zeker niet aan de noodige blijken van belangstelling ontbreken.

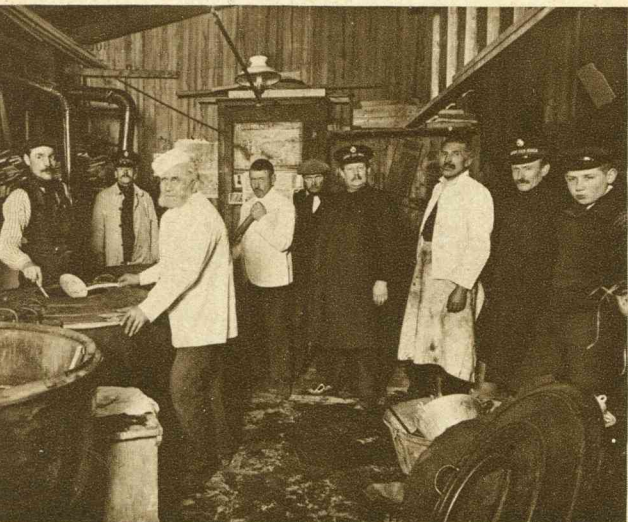

EEN KERK IN 6 WEKEN GEBOUWD.

Onder leiding van den architect Kofholler is in den korten tijd van 6 weken op het Gevers Deynootplein te Scheveningen een kerk gebouwd van baksteen. — Deze kerk wordt genoemd naar de Lieve Vrouwe van Lourdes. (Foto van Tol).

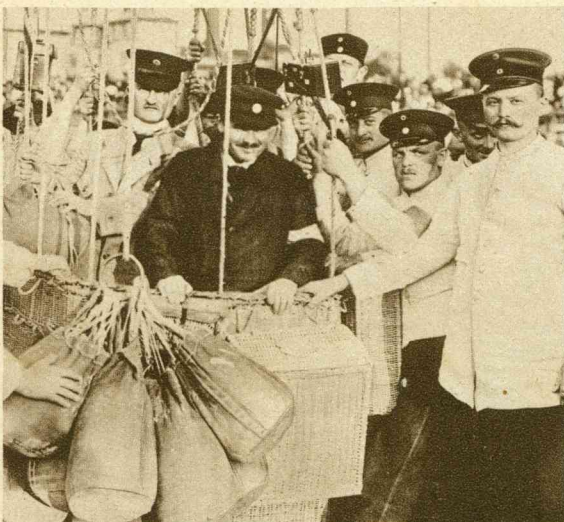

De nieuwe Effectenbeurs te Amsterdam. — Onder leiding van den Heer Jos Cuypers is te Amsterdam de nieuwe Effectenbeurs van de Vereeniging voor den Effectenhandel gebouwd, welk gebouw 2 Januari in gebruik wordt genomen.

DE KERSTMAALTIJD BIJ HET LEGER DES HEILS.

Ieder jaar worden op den tweeden Kerstdag honderden armen in het Paleis voor Volksvlijt te Amsterdam op warm eten onthaald. Onze foto geeft een hoekje van de geïmproviseerde keuken, waar in de reusachtige ketels de gestampte pot wordt klaar gemaakt.

Een nieuw record op luchtvaartgebied. — De Duitsche luchtvaarder Hugo Kaulen is met zijn ballon „Duisburg" in Bitterfeld opgestegen en 800 K.M. van Moskau gedaald, alwaar hij in arrest is gesteld, omdat men hem voor spion aanzag. Kaulen is 87 uur in de lucht geweest en heeft 2800 K.M. afgelegd.

AJAX UIT AMSTERDAM TE BRUSSEL.

Eersten Kerstdag heeft Ajax een match gespeeld tegen het Brusselsche elftal, welke match de Belgen met 5—3 hebben gewonnen. In het begin waren de partijen goed aan elkander gewaagd, doch later waren de Belgen ver in de meerderheid zoodat de match op het laatst eenigszins saai verliep.

GEÏLLUSTREERD - WEEKBLAD

PANORAMA

1914

Prijs
per jaargang
f 5.20
thuis bezorgd.

Per nummer
10 Cent
20 Cen-
tiemen

Alle
Boekhandelaren
nemen abon-
nementen aan.

Enig Nederlandsch
geïllustreerd Week-
blad in Koper-
diepdruk.

A. W. Sijthoff's
Uitgevers-Mij.,
Leiden.

JANUARI

Z.	-	4	11	18	25
M.	-	5	12	19	26
D.	-	6	13	20	27
W.	-	7	14	21	28
D.	1	8	15	22	29
V.	2	9	16	23	30
Z.	3	10	17	24	31

FEBRUARI

Z.	1	8	15	22	-
M.	2	9	16	23	-
D.	3	10	17	24	-
W.	4	11	18	25	-
D.	5	12	19	26	-
V.	6	13	20	27	-
Z.	7	14	21	28	-

MAART

Z.	1	8	15	22	29
M.	2	9	16	23	30
D.	3	10	17	24	31
W.	4	11	18	25	-
D.	5	12	19	26	-
V.	6	13	20	27	-
Z.	7	14	21	28	-

APRIL

Z.	-	5	12	19	26
M.	-	6	13	20	27
D.	-	7	14	21	28
W.	1	8	15	22	29
D.	2	9	16	23	30
V.	3	10	17	24	-
Z.	4	11	18	25	-

MEI

Z.	-	3	10	17	24	31
M.	-	4	11	18	25	-
D.	-	5	12	19	26	-
W.	-	6	13	20	27	-
D.	-	7	14	21	28	-
V.	1	8	15	22	29	-
Z.	2	9	16	23	30	-

JUNI

Z.	-	7	14	21	28
M.	1	8	15	22	29
D.	2	9	16	23	30
W.	3	10	17	24	-
D.	4	11	18	25	-
V.	5	12	19	26	-
Z.	6	13	20	27	-

JULI

Z.	-	5	12	19	26
M.	-	6	13	20	27
D.	-	7	14	21	28
W.	1	8	15	22	29
D.	2	9	16	23	30
V.	3	10	17	24	31
Z.	4	11	18	25	-

DECEMBER

Z.	-	6	13	20	27
M.	-	7	14	21	28
D.	1	8	15	22	29
W.	2	9	16	23	30
D.	3	10	17	24	31
V.	4	11	18	25	-
Z.	5	12	19	26	-

NOVEMBER

Z.	1	8	15	22	29
M.	2	9	16	23	30
D.	3	10	17	24	-
W.	4	11	18	25	-
D.	5	12	19	26	-
V.	6	13	20	27	-
Z.	7	14	21	28	-

OCTOBER

Z.	-	4	11	18	25
M.	-	5	12	19	26
D.	-	6	13	20	27
W.	-	7	14	21	28
D.	1	8	15	22	29
V.	2	9	16	23	30
Z.	3	10	17	24	31

SEPTEMBER

Z.	-	6	13	20	27
M.	-	7	14	21	28
D.	1	8	15	22	29
W.	2	9	16	23	30
D.	3	10	17	24	-
V.	4	11	18	25	-
Z.	5	12	19	26	-

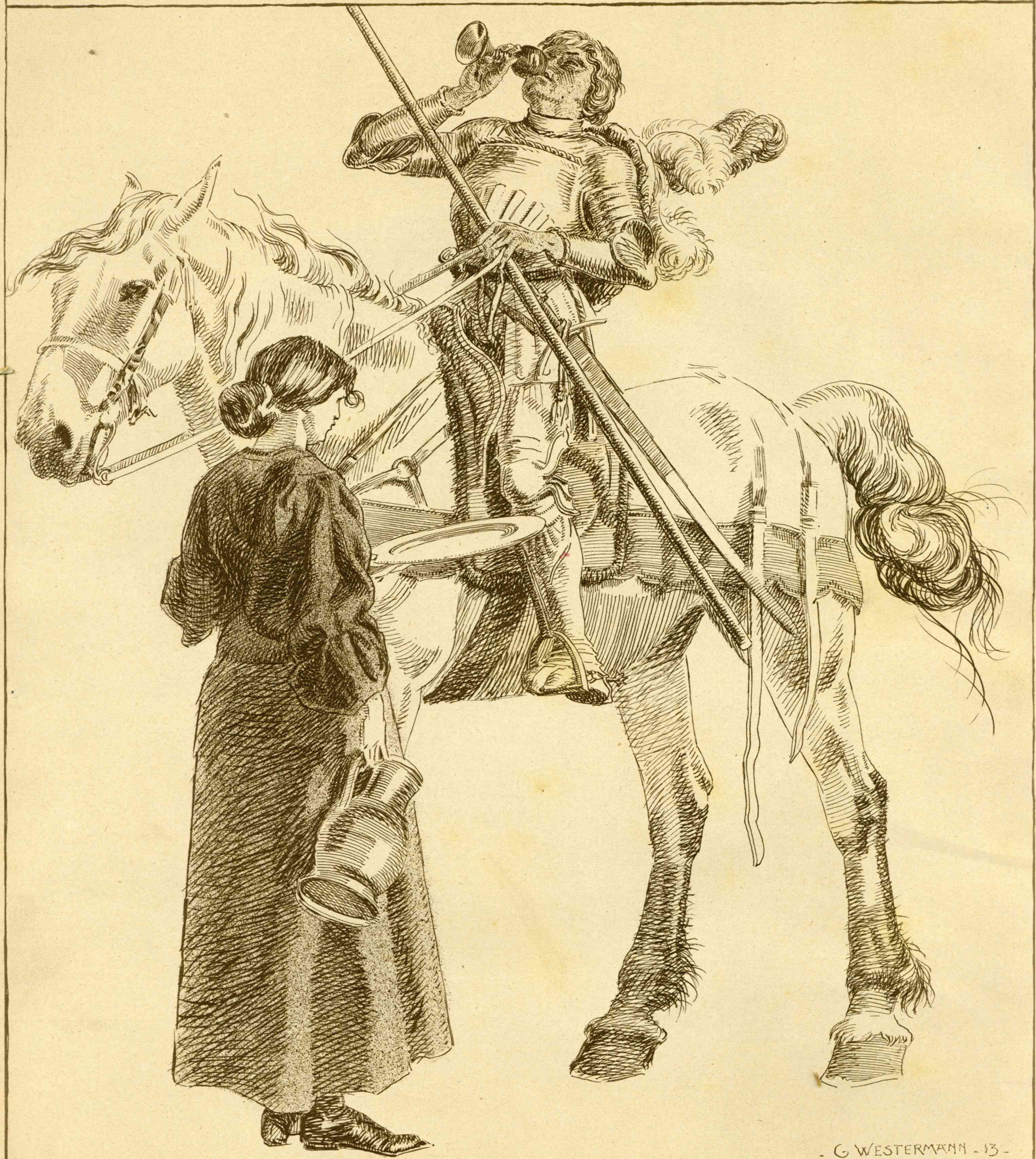
AUGUSTUS

Z.	-	2	9	16	23	30
M.	-	3	10	17	24	31
D.	-	4	11	18	25	-
W.	-	5	12	19	26	-
D.	-	6	13	20	27	-
V.	-	7	14	21	28	-
Z.	1	8	15	22	29	-

A.W. Sijthoff's Uitgevers Mij., Leiden

FERWERDA & TIEMAN

- G. WESTERMANN - 13 -

NED. ROTOGRAVURE M^o LEIDEN

WIJNHANDEL.